

Neoliberal Yıkım, Otoriterleşme ve Kırılgan Narsistik Öznellikler: Okullardaki Hedefsiz Genç Erkek Şiddeti Üzerine

Betül Yarar¹

Son yıllarda Türkiye’de kadın cinayetleri, okul saldırıları, nefret suçları, linç girişimleri ve farklı toplumsal gruplara yönelen yeni şiddet biçimlerinde ve genel olarak şiddet pratiklerinde dikkat çekici bir artış yaşanmaktadır. Bu tür vakalar çoğu zaman bireysel psikopatolojiler, ekonomik yoksunluk, toplumsal kutuplaşma ya da muhafazakârlaşma gibi birbirinden bağımsız tekil nedenlerle açıklanmaktadır. Kuşkusuz bu yaklaşımlar önemli katkılar sunarlar. Ancak temel bir soruyu da yanıtsız bırakırlar: Neden birbirinden oldukça farklı görünen bu şiddet biçimleri aynı tarihsel dönemde birlikte yoğunlaşmakta ve yeni biçimler kazanmaktadır? Giderek sayıca artan kadın cinayetleri, yeni tür okul saldırıları, nefret suçları ve diğer cinsiyetli şiddet biçimleri gerçekten birbirinden bağımsız dinamiklerin ürünü müdür, yoksa ortak tarihsel dönüşümlerin farklı sonuçları olarak mı değerlendirilmelidir?

Bu çalışma, Türkiye’de son yıllarda artan okul saldırıları gibi yeni biçimler kazanan genç erkek şiddetini ortak tarihsel koşullar içerisinde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, söz konusu tarihsel bağlamın kapitalizmin son kırk yılına damgasını vuran neoliberal yönetimselliğin geçirdiği dönüşüm içerisinde şekillendiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte çalışmanın iddiası, bu şiddet vakalarının neoliberalizmin doğrusal sonuçları olduğu değildir. Böylesi bir yaklaşım yalnızca neoliberalizmi tekil ve bütünlüklü bir özne gibi kavramakla

¹ betuyarar@gmail.com

kalmaz; aynı zamanda neoliberal yönetimselliğin tarihsel gelişimi boyunca ortaya çıkan karşı-hegemonik hareketleri, toplumsal ve siyasal mücadeleleri, bunlar etrafında mobilize olan duyguları ve öznellikleri de analizin dışında bırakır. Bu çalışma ise meseleyi, neoliberalizmin dönüşümü; neoliberalizmin yarattığı krizlere karşı gelişen toplumsal ve siyasal tepkiler ve alternatif siyasal projeler etrafında örgütlenen hegemonya mücadelelerinin ve bütün bunların etkisiyle biçimlenen öznelliklerin, duygulanımların ve bunlara dair psişik rejimlerin birlikte ürettiği tarihsel toplumsal koşullar çerçevesinde ele almaktadır. Dolayısıyla makalenin amacı farklı şiddet biçimlerinin tekil nedenlerini açıklamak değil; bu vakaları ortak tarihsel bağlam içerisinde birlikte düşünmeyi mümkün kılan ilişkiyel bir analitik çerçeve geliştirmektir.

Bu problem bizi son kırk yıla damgasını vuran neoliberalizm ile otoriterlik arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmeye götürür. Özellikle 2008 küresel finans krizinin ardından neoliberalizmin sona erdiği değil; aksine güvenlik siyasetleri, milliyetçi-popülist söylemler, muhafazakâr değerler ve güçlü yürütme biçimleriyle yeni eklemlenmeler kurarak farklı bir tarihsel uğrağa girdiği görülmektedir. Bu süreçte güvenlik aygıtları genişler, olağanüstü hâl teknikleri gündelik yaşamın yönetiminin kalıcı unsurları hâline gelir, savaşlar ve yeni emperyal müdahaleler yaygınlaşırken; göçmen karşıtlığı, toplumsal cinsiyet karşıtlığı ve diğer dışlayıcı siyasal pratikler yeni hegemonik projelerin önemli bileşenleri olarak öne çıkarlar. Donald Trump'tan Viktor Orbán'a, Jair Bolsonaro'dan Recep Tayyip Erdoğan'a uzanan farklı siyasal deneyimler, neoliberalizmin otoriter yönetim biçimleriyle tarihsel olarak nasıl eklemlenebildiğini karşılaştırmalı olarak analiz edebilmek için önemli örnekler sunmaktadır. Bu çalışma şu sorulardan hareket etmektedir: Kapitalizmin geldiği son aşamayı anlamakta kullanılan önemli bir kategori olarak neoliberalizmin uzun tarihi içerisinde otoriter ve hatta faşizan pratiklerin, yönetim tekniklerinin ve siyasal söylemlerin yoğunlaştığı güncel moment nasıl analiz edilebilir? Liberalizm, neoliberalizm ve otoriterlik arasındaki ilişkiyi hangi kuramsal araçlarla yeniden düşünelim ki böylece yeni faşistleşme süreçleri ve otoriterleşen rejimlerle yeni toplumsal duygular, öznellikler ve toplumsal cinsiyetli şiddet biçimleri arasındaki ilişkileri indirgemeci olmayan bir analiz içerisinden kavramsallaştırabilelim?

Bu sorulara yanıt verebilmek için neoliberalizmi yalnızca bir ekonomi politika ya da sermaye birikim rejimi olarak ele almak yeterli değildir. Neoliberalizm aynı zamanda yaşamın yönetilme biçimlerini, devletin dönüşümünü, toplumsal ilişkileri ve özneleşme süreçlerini yeniden düzenleyen tarihsel bir yönetimsellik olarak kavramsallaştırılmalıdır. Ancak yönetimsellik yaklaşımı da tek başına yeterli değildir. Farklı yönetim rasyonelitenin ve tekniklerinin neden belirli tarihsel dönemlerde hegemonik hâle geldiğini açıklayabilmek için hegemonya mücadelelerini, bunların etrafında şekillenen siyasal projeleri ve toplumsal alanda yaygınlaşan öznelliklere ve duygulanımlara dair psişik rejimleri de analize dâhil etmek gerekir. Bu nedenle çalışma, Michel Foucault'nun yönetimsellik

yaklaşımını Antonio Gramsci'nin hegemonya kuramı ve Stuart Hall'un eklemlenme kavramıyla birlikte düşünerek yönetim rasyonaliteleri, hegemonya mücadeleleri ve özneleşme süreçleri arasındaki ilişkiselliği merkeze alan bütünlük bir kuramsal çerçeve geliştirmeyi ve okullarda, sokaklarda ve evlerde artan toplumsal cinsiyetli şiddeti bu çerçeve içinde açıklamayı hedefler.

Bu eksende makalenin kuramsal çerçevesinin ortaya konulduğu ilk bölümün ardından, Türkiye'nin 1980 sonrası neoliberal dönüşümü çözümlenmekte ve Türkiye deneyiminin tarihsel bağlamı ele alınmaktadır. Son bölümde ise geliştirilen kuramsal ve tarihsel çerçeve içinde, artan yeni genç erkek şiddeti ampirik olarak tartışılmaktadır.

Bu çalışmanın temel tezi şudur: Günümüzde gözlemlenen otoriter-muhafazakâr neoliberalizm, neoliberal yönetimselliğin karşıtı ya da ondan bir sapma değildir. Aksine, neoliberal yönetimselliğin kuruluşundan itibaren içerdiği farklı yönetim rasyonalitelerinin, kriz dönemlerinde hegemonya mücadeleleri içerisinde yeni biçimlerde eklemlenmesiyle ortaya çıkan tarihsel olarak özgül bir yönetimsellik bileşkesidir. Bu bileşke yalnızca devlet stratejileri ve kurumsal düzenlemeler düzeyinde değil; bedenler, duygulanımlar ve özneleşme süreçleri üzerinden de işlemektedir. Bu nedenle son dönemde artarak görünürlük kazanan okullarda yaşanan saldırılar, eril şiddet biçimleri birbirinden bağımsız toplumsal sorunlar olarak değil, aynı tarihsel yönetimsellik bileşkesinin farklı etkileri olarak ele alınmalıdır.

Kuramsal Çerçeve: Yönetimsellik, Hegemonya ve Eklemlenme

Neoliberalizm ile otoriterlik arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan mevcut yaklaşımlar, çoğunlukla siyaset ile ekonomi arasındaki ikilik üzerinden ilerler. Harvey'e göre neoliberalizm, 1970'lerdeki sermaye birikimi krizine verilen bir yanıtın ötesinde, sermaye sınıfının toplumsal ve siyasal gücünü yeniden tesis etmeyi amaçlayan bir projedir (Harvey, 2015). Bu perspektif, 2008 sonrası otoriterleşme eğilimlerini neoliberal kapitalizmin krizinin yönetimine dair stratejik siyasal gelişmelerin birleşimi olarak okumamıza imkân verir. Wendy Brown (2015, 2019) ise neoliberalizmi sermayenin birikim stratejisine indirgemeyip, piyasa rasyonalitesini toplumsal ve siyasal yaşamın tüm alanlarına yayan bir yönetim akli olarak ele alır. Bu temelde bir yönetsel akıl veya yönetimsellik olarak neoliberalizm hem siyasal hem de öznel dinamiklerle ilişkilidir. Neoliberal akıl, demokratik eşitlik ve yurttaşlık fikrini aşındırarak otoriter ve dışlayıcı siyasetlerin güçlenebileceği bir zemin üretir. Bu çalışmanın hareket noktası Brown'un bu tespitidir; ancak neoliberalizmin otoriter ve muhafazakâr yönetim biçimleriyle ilişkisini açıklayabilmek için Foucault'cu bir yönetimsellik analizinin tek başına yeterli olmadığı, bunun Gramsci'nin hegemonya kuramı ve Hall'un (1980) eklemlenme kavramıyla birlikte düşünülmesi gerektiği ileri sürülmektedir — izleyen iki alt bölüm bu üç kuramsal aracı sırasıyla tanıtmakta ve makalenin geri kalanında nasıl kullanılacaklarını göstermektedir.

*İktidarın ilişkisel analizi ve yönetimsellik kavramı:**Biyopolitikadan nekropolitikaya, liberalizmden otoriterleşmeye doğru*

Foucault'ya göre iktidar, belirli kurumların elinde bulunan sabit bir kapasite değil, söylemler, normlar ve özneleşme pratikleri aracılığıyla sürekli üretilen ilişkisel bir süreçtir (Foucault, 1978, 2007). Yönetimsellik kavramı bu ilişkisel iktidar anlayışını sistematikleştirir: İktidarı “davranışların yönetimi” olarak ele alarak, devlet düzeyindeki stratejik hesaplamalarla bireylerin kendilik pratiklerini aynı çerçevede kavramayı mümkün kılar (Foucault, 2007, 2008). Bu çalışma açısından kavramın asıl değeri; devlet, piyasa, aile ve gündelik yaşamı birbirinden bağımsız düzlemler değil, farklı yönetim rasyonelitetlerinin kesiştiği ilişkisel alanlar olarak görmemizi sağlamasıdır. İzleyen bölümlerde Türkiye'nin neoliberal dönüşümünü ve toplumsal cinsiyetli şiddeti incelerken devlet politikalarını bireysel şiddet eylemlerinden kopuk değil, aynı yönetimsellik alanının farklı uğrakları olarak ele almamız bu sayede mümkün olacaktır.

Bu ilişkisel çerçeve içinde biyopolitika ve nekropolitika kavramları özel bir yer tutar. Foucault'ya göre klasik egemenlikte temel hak “öldürme ya da yaşamasına izin verme” iken biyopolitikada bu “yaşatmak ve ölüme terk etmek” biçimine dönüşür. Dean'ın (2010: 158-176) vurguladığı gibi biyopolitika egemenliğin öldürme hakkını ortadan kaldırmaz, onu yeniden formüle eder: Öldürme veya ölüme terk etme artık esas alınan toplumun/topluluğun yaşamını tehdit ettiği varsayılanların yaşamını değersizleştirme pratiği olarak meşrulaştırılır. Mbembe'nin nekropolitika kavramı bu ölüm siyasetinin sömürgecilik ve savaş bağlamındaki sürekliliğini görünür kılar; biyopolitika ile nekropolitika, kapitalizmin farklı evrelerinde farklı yoğunluklarda eklemlenebilen tekniklerdir. Bu da klasik egemenlik dinamiklerinin ya da otoriter tekniklerin kapitalizmin gelişimine içsel dinamikler olduğunu ve neoliberal yönetimselliğin dönüşümünün aslında biyopolitika ile nekropolitikanın farklı eklemlenmeleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu nokta ise bize ileride daha detaylı işleyeceğimiz, Türkiye'deki otoriterleşmenin Türkiye'de Kürt meselesi ve mülteci rejimi bağlamında veya kadına yönelik şiddet bağlamında “hangi yaşamların korunmaya değer görüldüğü” sorusunun önemini hatırlatır.

Tarihsel olarak biyopolitika ile nekropolitika arasındaki değişen ilişkiler üzerinden de izlenebileceği gibi liberalizmle otoriter ve faşist iktidar teknikleri zorunlu olarak çelişkili değildir. Foucault'nun yaklaşımını sistematikleştiren Dean (2010, 2024), liberalizmden neoliberalizme farklı yönetimsellik rasyonelitetlerini ortak bir çerçevede ele alır ve şu temel önermeyi geliştirir: Liberalizm zorunlu olarak demokrasiyle birlikte işlemez. Demokratik yollarla seçilmiş bir hükümet totaliter yönelimler taşıyabilir, otoriter bir yönetim ise piyasa tekniklerini liberal biçimde işletebilir. Liberal özne evrensel olmayıp sadece belirli niteliklere sahip bireyler topluluğunu kapsar, bu niteliklere sahip olmayan diğerlerini ise dışlar — Foucault'nun (1982: 777-780) “bölücü uygulamalar” dediği süreç budur. Böylece liberal özne sayılmayan gruplar (yoksullar, sömürgeleştirilenler, etnik ve cinsel azınlıklar) disiplinci ve açıkça otoriter müdahalelerin meşru nesnesi hâline

gelirler. Aynı şekilde faşizm de liberalizmin dışında bir “istisna” değildir, nüfusu yönetmeye çalışan modern bir yönetim biçimidir: Nazizm’de biyopolitikanın nüfusu optimize etme mantığı ırkçı bir perspektifle yeniden tanımlanmış, belirli yaşamların korunması diğerlerinin ortadan kaldırılmasına gerekçe olmuştur. Bu önerme, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde olgusal düzeyde de ortaya konulacak temel varsayımdır: Liberal yönetimsellik otoriter tekniklerle çelişmez, tersine onlarla uyum içinde işleyebilir — bu nedenle ilerleyen bölümde Türkiye’nin neoliberalizm tarihi liberal unsurlarla otoriter ve muhafazakâr güçlerin birbirinin karşıtı olarak değil, aynı yönetimselliğin farklı uğrakları olarak okunacaktır.

Yönetimsellik yaklaşımı iktidarın ilişkisel işleyişini açıklamakta güçlü bir çerçeve sunsa da bu rasyonelitenin hangi kriz momentlerinde dönüşmeye zorlandığını ve nasıl yeniden stabilize olduğunu açıklamakta tek başına yetersiz kalır; bunu açıklayabilmek için tarihsel mücadeleleri merkeze alan tamamlayıcı bir perspektife ihtiyaç vardır.

Yönetimsellik ve hegemonya:

Kapitalizmin ve neoliberalizmin tarihsel dönüşümünü açıklamak

Gramsci’nin hegemonya kuramı bu tamamlayıcı kuramsal katkıyı sunar. Gramsci’nin (1971) sorusu, sadece egemen sınıfların neden iktidarda kaldığına dair ideolojik bir analiz değil, esasen kapitalist düzenin hangi tarihsel mücadeleler içinde yeniden kurulduğuna dair eleştirel ve tarihsel bir analiz sunar. Gramsci’nin bu analizi hegemonya mücadelelerinin tarihsel dönüşümler açısından önemini öne çıkarır. Ancak bu noktada belirli sınıfları ve zümreleri bir araya getiren hegemonya mücadelelerinde, belirli bir siyasal yaklaşımın hegemonikleşmesi sadece devletin iktidarının ele geçirilmesiyle değil, toplumsal rızanın sağlanmasıyla mümkün olur. Bu da ekonomi, siyaset ve toplum arasında karşılıklı ve dönüştürücü bir ilişkiselliğe dayanır. Jessop’a göre devlet de bu bakışla, toplumsal ilişkilerin dışında konumlanan bütünlüklü bir özne değil, farklı toplumsal güçlerin mücadeleleri içinde sürekli yeniden biçimlenen bir “hegemonik etki”dir (Jessop, 2007a; 2007b). Öte yandan bir tarihsel güç bloğunun hegemonik olması; popüler duygular, korkular ve arzulara yanıt üreten politikalar ve söylemler geliştirdiği siyasal bir mücadele içinde olmasını gerektirir.

Stuart Hall’un (1980) geliştirdiği eklemlenme (articulation) kavramı, yönetimsellik ile hegemonya arasındaki ilişkinin tarihsel mekanizmasını görünür kılar ve bu çalışmanın en sık başvurduğu analitik araçlardan biridir. Hall bu kavramı kapitalizmin gelişim tarihinde sömürgeleşme sürecini ve kapitalizmin küreselleşmesi sürecinde ortaya çıkan farklı üretim biçimlerinin nasıl ele alınabileceğini tartışırken geliştirmiştir. Dolayısıyla bu kavram temelde farklı üretim biçimleri ve ilişkileri arasındaki eklemlenmeden bahseder. Hall, kapitalizmin özerk bir ekonomik mantık olarak işlev görmekten ziyade belirli ırksal, kültürel, ideolojik ve siyasal ilişkiler aracılığıyla tarihsel olarak nasıl örgütlendiğini açıklamak için “artikülasyon” kavramını geliştirdi. Bu bağlamda onun temel analitik ilgi alanlarından biri, ırksal olarak yapılandırılmış toplumsal

oluşumlar ile kapitalist gelişme arasındaki ilişkidir. (Hall, 1980: 320-321). Hall'dan hareketle burada toplumsal düzenden kastedilenin bağımsız unsurların mekanik veya işlevsel toplamı olmadığı; farklı üretim ilişkileri/biçimleri, devlet stratejileri, kültürel kodlar arasındaki eklemlenmelerin siyasal, ekonomik ve öznel yönetim rasyonalitelerinde de izlenebileceği ileri sürülebilir. Bu tür eklemlenici mantıklar belirli tarihsel koşullar altında geliştirilir ve hegemonikleşir. Eklemlenme farklı unsurların yan yana gelmesini değil, toplumsal mücadeleler içinde karşılıklı olarak birbirini dönüştürecek, kuracak ve yeniden kuracak şekilde ilişki içine girmeleriyle oluşan ilişkiselliği ifade eder. İzleyen bölümde bu kavram, örneğin Thatcherizmin piyasa özgürlüğünü milliyetçilik ve aile söylemiyle, ya da AKP'nin neoliberal reformları dinsel-muhafazakâr söylemle nasıl birleştirdiğini göstermek için kullanılacaktır. Eklemlenme kavramı, tam da burada hegemonya ile yönetimsellik arasındaki köprüyü kurar: Bir hegemonik projenin ürettiği dünya görüşü ve söylem, mikro ve makro düzeydeki ilişkiselliklerin eklemlenici mantığını kurduğu ve dolayısıyla gündelik pratiklere, kurumsal düzenlemelere ve yönetim tekniklerine yön verdiği ölçüde somut, maddi bir yönetimsellik biçimine kavuşur. Tersinden bakıldığında ise herhangi bir hegemonik siyasal proje, o anda var olan yönetimselliği oluşturan dinamiklerden yalnızca biridir — aynı yönetimsellik alanı içinde rakip ya da tamamlayıcı başka hegemonik projeler de aynı anda faaliyet gösterebilir.

Dean'e (2024) göre günümüzde neoliberalizm sona ermemekte, otorite ve güvenlik arayışını merkeze alan otoriter yönetimsellik biçimleriyle giderek daha fazla iç içe geçmektedir. Böylece otoriterleşme neoliberalizmin karşıtı değil, onun eklemlendiği teknikler ve rasyonellerden biri olarak kavranabilir. Toscano (2023) benzer bir süreci "geç faşizm" kavramıyla tarif eder: Liberalizm mutlak norm, faşizm ondan bir sapma değildir. Dean'ın kavramıyla bu belirli tarihsel koşullar altında ortaya çıkan otoriter yoğunlaşmalardan biridir. Toscano ise bunu aşamalı giden bir faşistleşme süreci olarak ele alır, çünkü faşizm bazı konjonktürlerde hızlı değil, zamana yayılarak bir "önleyici karşı-devrim" biçiminde gerçekleşir.

Yönetimselliğin Psikik Yaşamı

Bu üç kavramın birlikte açıkladığı şey, iktidarın kurumsal ve söylemsel düzeydeki işleyişidir ancak toplumsal cinsiyetli şiddeti anlamak için iktidarın bireysel öznellik düzeyinde nasıl işlediğini de kavramsallaştırmak gerekir. Tie'in (2004) Foucault'nun yönetimsellik kuramını Žižek'in egemenlik ve Butler'ın disiplin çözümlemeleriyle Freud'un bilinçaltı kavramını birleştirerek geliştirdiği "yönetimselliğin psikik yaşamı" yaklaşımı burada önemli bir açılım sunar: Özneler kendi özneleşme süreçlerine yalnızca söylemsel değil, duygulanımsal bir düzeyde de katılır; bir hegemonya projesi, bireylerin bilinç altından beslenen duygularını (korkularını, arzularını ve hıncını) harekete geçirebildiği ve onu kendi yasalarıyla ilişkilendirebildiği ölçüde toplumsal düzeyde etkili olabilir.

Yönetimsellik kuramı bireyin kendi kendini yönetme veya ruhun yönetimi meselesine işaret ettiği ölçüde iktidarın psikik boyutuna açık bir yaklaşım sunar.

Bu bağlamda yapılan çalışmalar özellikle neoliberalizmin "girişimci insan" özneliliği üzerine yoğunlaşır (Rose, 1993; Lemke, 2001; Miller ve Rose, 1993). Ancak bu özneliliğin toplumsal duygulanımlar üzerindeki etkisi büyük ölçüde incelenmez². Han neoliberalizmle beraber disiplin toplumundan başarı toplumuna doğru yaşanan paradigma değişiminden söz eder. Ancak yaşanan değişime rağmen iki paradigma arasında bir devamlılık söz konusudur. Temelde üretimi en üst düzeye çıkarma dürtüsü her disiplin toplumunun da başarı toplumunun da bilinçaltında yer almaktadır. Han, disiplin toplumundan başarı toplumuna geçişi, iktidarın işleyiş biçimindeki bir paradigma değişimi olarak tanımlar. Bununla birlikte bu iki paradigma arasında önemli bir süreklilik de vardır: Her ikisinin ortak amacı üretkenliği en üst düzeye çıkarmaktır. Ancak başarı toplumunda birey, dışsal disiplin yerine sürekli kendini gerçekleştirme ve başarıya ulaşma konusundaki içsel baskıya bırakır (öz-sömürü). Yani neoliberalizmde birey, kendisini sürekli optimize etmesi beklenen bir "insan sermayesi" olarak kurmaya yönlendirilmiştir. Bu nedenle neoliberal psikopolitika bireyin yalnızca emeğini değil, tüm kişiliğini sömürünün konusu hâline getirmektedir (Han, 2017: 26). Bu durum başarısızlığın bireysel bir yetersizlik olarak deneyimlenmesine, depresyon ve tükenmişlik sendromunun yaygınlaşmasına yol açar (Han, 2015: 8-11). Depresif bireyin "Hiçbir şey mümkün değil" şeklindeki şikayeti, aslında "Hiçbir şey imkânsız değil, yeter ki sen iste" diye bir düşüncenin toplumda egemen olmasından kaynaklanır. Artık "yapabilme" yeteneğinden yoksun kalmak; yıkıcı bir öz-suçlama, kendine veya dışarıya yönelik saldırganlığa yol açar. Lamont da (2018) çalışmalarında neoliberalizmin eğitimde ve yaşamın tüm diğer alanlarında tanınma (recognition) ve değerin (worth) eşitsiz dağılımının derinleştiğine, özellikle belirli kesimler arasında kendilerini değersiz ve "kaybedenler" (loser) olarak görme eğiliminin güçlendiğine işaret eder. Tie bu psikik olguların sadece yönetimselliğin bir kendilik bilgisi üretimiyle değil, arzunun örgütlenmesi meselesiyle de ilişkili olduğuna işaret eder.

Tie'in makalesinden hareket edilerek geliştirilmeye çalışılan bu psikik dinamikler, yönetimsellik literatüründe önemli bir dönüm noktasını temsil eder. Örneğin Dean'ın çalışması yönetimselliği büyük ölçüde rasyonaliteler, uzmanlıklar ve yönetim teknikleri üzerinden açıklarken Tie onun bu çizgisini terk etmeden ona psikanalitik bir katman ekler: Yönetimsellik yalnızca kendilik bilgisi üretmez, aynı zamanda arzuyu örgütler ve duygulanımları seferber eder. Bu açıdan bakıldığında Tie'in makalesi, Dean'ın yönetimsellik analizini eleştirmekten çok, onun bıraktığı boşluğu doldurma girişimi olarak okunabilir: Dean yönetimin rasyonel mantığını

² Bununla birlikte yönetimsellik literatürü uzun süre özneleşmenin etik ve davranışsal boyutlarına odaklanmış; neoliberal yönetimselliğin kaygı, hınç, narsisizm, korku ve aşağılanma gibi kolektif duygulanımları nasıl siyasal kaynaklara dönüştürdüğü sorusunu büyük ölçüde daha sonraki eleştirel çalışmaların (örneğin Brown, Appadurai, Ahmed -2015- gibi isimlerin çalışmalarının) gündemine bırakmıştır. Aşağıda neoliberalizmin dönüşümü bu tip çalışmalar temelinde incelenecek ve daha sonra bu tarihsel arka plan temelinde mikro düzeyde bazı şiddet olayları ve olgular daha çok Tie ve Han'ın geliştirdiği zeminde tartışılacaktır.

gösterirken, Tie bu mantığın öznelere neden çekici geldiğini açıklamaya çalışır. Bu nedenle makale Dean'ın projesinin karşısı değil, psikanalitik bir tamamlayıcısıdır.

Sonuç olarak bu çalışma yukarıda Foucault'nun yönetimsellik ve Gramsci'nin hegemonya kavramları temelinde geliştirilmiş kuramsal çerçeveyi Tie'in psişik yönetimsellik kavramıyla genişletmektedir. Ancak Tie çalışmasında daha çok liberal yönetimselliğe odaklanır ve neoliberal veya otoriter yönetimselliklerin nasıl rıza ürettiğini sorgulamaz. Bu çalışmada Tie'in argümanları Türkiye'de otoriter ve muhafazakâr tekniklerin ve rasyonellerin yoğunlaşmasıyla ortaya çıkan "gerici neoliberalizmin" (Fraser, 2017, 2024) analizi bağlamına taşınmaktadır. Böylece psişik dinamikler siyasal süreçlere indirgenmeden yönetim rasyonelitesi, hegemonya mücadeleleri ile özneleşme süreçleri arasındaki ilişkisel alan görünür kılınacaktır. Bu kavram son bölümde genç erkek şiddetinin bireysel narsistik kırılardan kolektif narsistik kimliklere nasıl dönüştüğünü, dolayısıyla şiddetin giderek artan oranda günlük hayatımızın kaçınılmaz bir parçası olmaya başlamasını açıklamak için kullanılacaktır.

Neoliberal Yönetimselliğin Tarihsel Dönüşümü: Küresel Kuruluştan Türkiye'deki Krize ve Otoriterleşmeye

Bu bölüm neoliberal yönetimselliğin tarihsel dönüşümünü³ iki uğrak üzerinden ele almaktadır: neoliberalizmin küresel kuruluşu ile bunun Türkiye'de aldığı özgül biçim ve 2008 sonrası küresel kriz ile bunun Türkiye'de ürettiği otoriter yoğunlaşma. Amaç neoliberalizmin kendi başına bir tarihini yazmak değil, son bölümde ele alınacak toplumsal cinsiyetli şiddet olgularının hangi tarihsel koşullar içinde ortaya çıktığını göstermektir.

İlerici Neoliberalizmin Ortaya Çıkışı ve Türkiye'nin "Muhafazakâr Demokrasi" Deneyimi

Yaygın anlatılarda neoliberalizm devletin geri çekildiği bir dönüşüm olarak sunulur. Oysa Foucault'ya (2008) göre neoliberalizm, piyasa ilişkilerini ve rekabeti toplumun temel düzenleyici ilkesi hâline getirecek siyasal koşulları üreten özgül bir yönetim aklıdır: Devletin küçültülmesinden çok piyasa mantığına göre yeniden biçimlendirilmesi, toplumsal riskin bireysel sorumluluğa aktarılması ve bireyin "insan sermayesi" olarak kurulmasıdır (Harvey, 2015; Brown, 2015).

Hall'a (1988) göre Thatcherizm bu rasyoneliteye sadık bir siyasal mücadelenin maddileşmiş halidir: Piyasa özgürlüğü söylemi, ulusal kimlik, aile ve güçlü devlet

³ Fraser ve Jaeggi (2023) kapitalizmin tarihini tüccar/merkantil kapitalizm, liberal/rekabetçi kapitalizm, devlet-yönetimli (Fordist/Keynesyen) kapitalizm ve 1970'lerin sonundan bugüne uzanan finansallaşmış neoliberal kapitalizm olmak üzere dört tarihsel evrede ele alır. Bu çalışma yalnızca bu sonuncu evreye odaklanmaktadır: Refah devletinin küçültüldüğü, üretimin küresel tedarik zincirlerine dağıtıldığı ve finans sermayesinin toplumsal yeniden üretim ile ekolojik alanı da doğrudan sömürü nesnesi hâline getirdiği evre.

söylemiyle eklemlenerek yeni bir hegemonik proje üretmiştir. Jessop'ın ilişkisel devlet yaklaşımı bunu tamamlar: Neoliberal dönüşüm devletin geri çekilmesi değil, sermaye birikiminin yeni ihtiyaçları doğrultusunda yeniden örgütlenmesidir. Bu kuruluşun biyopolitik boyutu Küresel Güney'de de hissedilmiştir: 1980'ler ve 1990'lar boyunca IMF ve Dünya Bankası'nın dayattığı yapısal uyum programları, hangi nüfusların yoksulluğa terk edileceğine dair somut kararlar içeren bir biyopolitik müdahaledir. Her ne kadar bu programlar kadınların istihdamdaki oranlarının artmasına yani emeğin feminizasyonuna neden olmuş olsa da (Çağatay ve Özler, 1995) bu gelişme aynı zamanda kadınların istihdam edildiği alanlarda daha düşük ücretle çalıştırıldıkları ve ücretsiz bakım emeğinden çekilmedikleri ölçüde çifte sömürüye maruz kaldıkları bir durum da yaratmıştır. Çünkü sosyal devletin küçüldüğü bir süreçte bakım emeğinin nasıl gerçekleştirileceği temel bir sorundur. Kadınlar bir yandan aile ekonomisine destek olmak zorunluluğuyla iş gücüne katılıp diğer yandan bakım sorumluluğunu bırakmadıkça bu sorun daha da büyür. Fraser neoliberal kapitalizmin bu temel sorununu bakım krizi olarak kavramsallaştırır ve bu kavramın finansallaşmış kapitalizmin toplumsal-üretim çelişkilerinin az ya da çok şiddetli bir ifadesi olarak yorumlanması gerektiğini ileri sürer (Fraser, 2016: 99). Dolayısıyla bakım yükünün orantısız biçimde kadınların ücretsiz bakım emeği üzerinden karşılandığı bu sistemde ailenin daralan gelir kaynağını desteklemek üzere kadınların istihdam alanına düşük ücretler temelinde çekilmesi kadınlar için çifte sömürü, erkekler için ise işsizlik ve düşük ücret anlamına gelir.

Türkiye'de 24 Ocak 1980 kararları ve ardından gelen askerî darbe, tam olarak bu küresel örüntünün yerel bir versiyonudur ve Şili'deki Pinochet Darbesi ile Chicago Okulu kaynaklı reformlarla aynı zaman dilimine denk gelir. Ne var ki Türkiye'deki kuruluşun kendine özgü bir boyutu vardır: Piyasa liberalizasyonu cunta yönetimi "Türk-İslam Sentezi" doktrinini de devlet ideolojisi hâline getirmiştir (Ahmad, 1988). Soğuk Savaş'ın son evresinde Brzezinski'nin "Yeşil Kuşak - Stratejisinin" İslami hareketlerin komünizme karşı bir tampon olarak desteklenmesini öngören mantığı, Aydınlar Ocağı çevresinde geliştirilen Türk-İslam Sentezi aracılığıyla eğitim müfredatına ve orduya yerleştirilir. Böylece Türkiye'de neoliberal yönetimselliğin kuruluşu, yalnızca sendikaların bastırıldığı bir piyasa reformu değil, uyumlulaştırılmış dinsel-muhafazakâr öznelliğin, o yıllarda oldukça güçlenmiş ve topluma yayılmaya başlamış olan sol fikirlere ve hareketlere karşı bir karşı devrim aracı olarak devlet eliyle üretildiği bir moment olmuştur. Bu da Hall'un (1988) Thatcherizm analizindeki eklemlenmenin, dinsel bir bileşenle zenginleşmiş Türkiye'ye özgü hâlidir.

1990'larda neoliberalizm küresel ölçekte hegemonik bir rasyonaliteye dönüşmüş, piyasa mantığı demokratikleşme ve insan hakları gibi liberal temalara

eklemlenmiştir. Fraser (2017)⁴ bu evreyi “ilerici neoliberalizm” kavramıyla tanımlar ve bunun finansallaşmış kapitalizm ile liberal feminizmin ve çokkültürcülüğün (buna dönemin ilerici hareketlerinin geliştirdiği kimlik politikası da diyebiliriz) “tanınma” eksenli yorumu arasında kurulan bir ittifaka dayandığını belirtir. Bu bağlamda kadınların ve azınlıkların sembolik bir kısmının “cam tavanı kırması” kutlanırken bunun gerisindeki güvencesizleşme, düşen ücretler gibi sorunlar görünmez kılınır. Bu küresel momentin Türkiye’deki karşılığı, 11 Eylül sonrasında ABD’nin ilan ettiği Büyük Orta Doğu ve Kuzey Afrika Girişimi (BMENA) çerçevesinde AKP’nin “ılımlı İslam” yönetiminin bölgeye ihraç edilebilecek bir “model” olarak öne çıkarılmasıdır. Tuğal’ın (2013) Gramscici çözümlemesi bu momentin iç mantığını açığa çıkarır: AKP’nin yükselişi, radikal İslamcı hareketin “pasif devrim” yoluyla mevcut kapitalist-neoliberal yapı içine emilmesi sürecidir. AKP’nin “Muhafazakâr Demokrasi” projesi (Akdoğan, 2004), böylece hem iç siyasette bir hegemonya inşasına hem küresel güçlerin bölgesel istikrar stratejisine oturan çift yönlü bir eklemlenmedir.

Esen ve Gümüşçü’nün (2016) belirttiği gibi bu dönemde AKP çeşitli yasal ve kurumsal reformlar yaparak, ordunun siyaset üzerindeki hukuki ve kurumsal etkisinin kapsamını sınırlar. Böylece 2010 yılına gelindiğinde AKP Türkiye’de askerî vesayet demokrasisi dönemine son verir. AKP aynı zamanda Kemalist rejim altında daha önce kenara itilmiş İslami veya Kürt kimliklerinin kamusal alanda açıkça ifade edilmesine imkân tanıyarak Türkiye’de demokrasinin toplumsal tabanını genişletir ve demokratik sistemin meşruiyetini artırır. Nitekim tüm eksikliklerine ve iç tutarsızlıklarına rağmen AKP, Kürt hareketiyle bir barış süreci başlatmıştır. Bütün bunlara ek olarak AKP’nin kadın istihdamına yönelik getirdiği düzenlemeler ve İstanbul Sözleşmesi’nin onaylanması gibi liberal reformlar gerçekleştirdiği de bir gerçektir. Türkiye’de de kadın hareketinin ana akımlaşmasının ve AB’ye üyelik sürecinin etkisiyle gerçekleştirilen bu reformlar, AKP’nin politikalarının küresel düzeyde etkili olan “neoliberal feminizm” ile (Rottenberg, 2014: 418-422) rezonans içinde olduğunu göstermektedir (Yarar, 2020). Dolayısıyla AKP bu dönemde liberal ve ılımlı olduğunu sadece uygulamaya soktuğu iktisat politikalarıyla değil kadın hakları, Kürt meselesi gibi kimlik politikaları alanında gösterdiği reformist yaklaşımla da sergilemeye çalışmıştır. Bu dönemde AKP’nin başörtüsü ve kürtaj gibi meseleleri öne çıkarmaktan kaçınması, bu liberal yaklaşımı temsilen stratejik bir “meydan okumama siyaseti” (Turam, 2008) olarak okunabilir. Yankaya’nın (2013) “Yeni İslami Burjuvazi” analizinin gösterdiği gibi bu dönemin en az görünür katmanı, neoliberal yönetimselliğin MÜSİAD çevresinde örgütlenen dindar-girişimci özneler aracılığıyla muhafazakâr kesimlere sirayet etme biçimidir. Dolayısıyla Foucault’nun neoliberalizm bağlamında geliştirdiği “insan sermayesi” mantığının, yani kendisini bir yatırım nesnesi, kendi kendini yöneten, risk alan ve rekabet

⁴ Fraser bu argümanını diğer çalışmalarında, örneğin Jaeggi ile diyaloglarına dayanan *Kapitalizm: Eleştirel Kuram Çerçevesinde Bir Söyleşi* (2023) ve *Yamyam Kapitalizm* (2026) kitaplarında daha geniş ve geliştirilmiş biçimiyle ele alır.

eden, başarıyı bireysel performansla açıklayan, serbest piyasanın gücüne inanan girişimci öznenin Türkiye’de sekülerleşmeye değil dindarlaşmaya eşlik ederek geliştiğini ve işlediğini bize gösterir. Böylece neoliberal yönetimsellik Türkiye’de daha önce kapitalizmin işgal edemediği muhafazakâr çevreler, alanlar ve pratikleri soğurarak yaygınlaşır ve hegemonikleşir.

2008 Krizi ve Otoriter Yoğunlaşma

İlerici neoliberalizm(ler) temelinde kurulan ulusal hegemonik güç blokları ve küresel dengeler, 2008 küresel finans krizinin ardından belirgin biçimde sarsılır; bankalar kurtarılırken hane halklarının yoksulluğa terk edilmesi “meritokrasi” söylemine duyulan güveni kalıcı biçimde sarsar. Güvenlik, milliyetçilik ve yürütmenin güçlenmesi merkezî bir konuma yerleşirken bütün bunlar, neoliberalizmin sonuna değil, kriz koşullarında yeni bir eklemlenme biçimi ürettiğine işaret eder. Bu otoriter yoğunlaşmanın kurumsal-hukuki mekanizması, Scheppele’nin (2018: 545-548) “otokratik hukukçuluk” kavramıyla somutlaşır: Seçimlerle gelen liderler hukuku kendi iktidarlarını denetimden muaf tutacak biçimde yeniden yazar; burada uygulanan yasalıcılığın anayasalıcılığı zayıflatması ve biçimsel bir yasalılık temelinde otokratik liderlerin iktidarlarına ve politikalarına meşruiyet sağlamalarıdır. Bu şekilde yürürlüğe sokulan yasaların anayasaların yerine geçmesi, anayasa mahkemelerinin etkisizleştirilmesi ve anayasacılığın etkisizleştirilip politikleştirilmesi söz konusudur. Bu mekanizmaların ortak sonucu iktidarı elinde bulunduran aktörler veya bu aktörlerin yandaşları için fiili bir cezasızlık alanının kurumsallaşmasıdır: Yürütmenin denetimden muaf tutulması, yalnızca gelecekteki değil geçmişte işlenmiş suiistimallerin de hesap sorulmaksızın kalmasını mümkün kılar.

Ancak bu kurumsal dönüşümler, toplum ile devlet arasındaki ilişkilere tam bir açıklama getirmez. Bütün bu gelişmeler ne tür toplumsal mücadeleler ve tepkiler temelinde ortaya çıkmış ve meşrulaşmışlardır? Fraser bu yeni dönemde ortaya çıkan yönetimselliği “aşırı-gerici neoliberalizm” kavramıyla analiz eder. Neoliberalizmin yarattığı toplumsal sorunlara gösterilen tepkiler hem siyasal hem de toplumsal alanda yankılanır. Ama sonunda tepki verilen şey neoliberalizmin ekonomik çekirdeği değil, onun ilerici kültürel-kimliksel yüzü olur. Örneğin işçi sınıfının haklı yakınmaları daha önce uygulanan toplumsal cinsiyet politikaları ve etnik gerilimler temelinde milliyetçi ve cinsiyetçi bir çerçeveye kanalize edilir. Della Porta’nın (2017: 26-39) gösterdiği gibi bu döneme yönelen tepkiler aslında iki yönlüdür: İşgal Et (Occupy) hareketleri, İspanya’da Podemos’un ve Yunanistan’da Syriza’nın yükselişi, İngiltere’de Corbyn’in İşçi Partisi liderliği ve ABD’de Sanders’ın Demokratik Parti içindeki başarısı ilerici tepkilere örnek oluştururken; ABD’de Çay Partisi, Almanya’da PEGIDA, Birleşik Krallık’ta İngiliz Savunma Ligi ve Fransa’da Bloc Identitaire gibi hareketler Brexit ve Trump’ın seçim zaferiyle sonuçlanan gerici dinamiklere örnektir. Appadurai’nin (2017) aynı derlemede öne sürdüğü tez, bu gerici dinamiklerin ortak zeminini farklı bir düzlemde açıklar: Ulus-devletlerin yabancı yatırımcılara, küresel anlaşmalara ve ulus-ötesi finansa rehin düşmüş ekonomileri üzerindeki

denetimlerini fiilen yitirmeleri, ekonomik egemenlik kaybını kültürel egemenlik vurgusuyla telafi etme eğilimini doğurur; bu da otoriter popülizmin yükselişini besler. Appadurai'ye göre bu süreç, neoliberalizmin yarattığı ekonomik ve siyasal belirsizlikler karşısında demokrasinin sorunları çözme kapasitesine olan güvenini yitiren geniş toplumsal kesimlerin, ulusal egemenliği yeniden tesis etme vaadinde bulunan otoriter popülist hareketlere yönelmesini de kolaylaştırmaktadır. Türkiye de bu küresel örüntünün özgül bir örneğini oluşturmaktadır.

Bütün bunlar bu momentin biyopolitik-nekropolitik boyutunu da görünür kılar: 2014'ten bu yana Akdeniz'de 30 binden fazla kaçak göçmenin ölümü, mülteci kampları, ABD'nin Venezuela'ya yönelik 2026 operasyonu (WOLA, 2026) ve Gazze'de 2023 sonrası yaşanan yıkım, Mbembe'nin ve Dean'in "yaşatmak ve ölüme terk etmek" olarak tarif ettiği nekropolitik tekniğin güncel versiyonlarıdır; aynı mantık ABD'de dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 4'üne sahipken dünya hapis nüfusunun yaklaşık yüzde 20'sini barındıran kitlesel hapsetme rejiminde (Wacquant, 2009), Uganda'nın 2023 tarihli idam cezası öngörebilen "Eşcinselliğe Karşı Yasa"sında, Rusya'nın "LGBT propagandası"nı yasaklayan yasalarında, ABD eyaletlerindeki trans karşıtı düzenlemeleri kapsayan bir dizi LGBTİ+ karşıtı yasal düzenlemede de görülür. Türkiye de bu dalganın dışında değildir: 2025'in "Aile Yılı" ilan edilmesinin ardından gündeme gelen ve Ekim 2025'te basına sızan "11. Yargı Paketi" taslağı, cinsiyet geçiş yaşını 18'den 25'e çıkarmayı, izinsiz cinsiyet uyum operasyonlarını 3-7 yıl hapisle cezalandırmayı ve Türk Ceza Kanunu'nun 225. maddesinde yapılacak değişikliklerle eşcinselliği "özendirme"yi bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına tabi kılmayı öngörmektedir. Kamuoyundan gelen yoğun tepkiler sonucunda ve İnsan Hakları İzleme Örgütü gibi örgütlerin itirazıyla taslak geri çekilmiştir (Human Rights Watch, 2025). Bütün bunlar devletin başarısızlık hanesine yazılan artan ekonomik güvencesizlik ve derinleşen sınıfsal uçurumlar gibi sorunların yarattığı öfkenin yöneleceği bir "iç düşman" yaratma girişimidir.

Harvey'in (2015) de *Neoliberalizmin Kısa Tarihi* adlı kitabının Türkçe çevirisi için yazdığı ön sözünde belirttiği gibi 2008 küresel krizinin etkileri neoliberal kapitalizmin eşitsiz coğrafi gelişimi nedeniyle farklı coğrafyalarda farklı biçimlerde ortaya çıkmıştır. Türkiye 2001 krizi sonrasında gerçekleştirilen bankacılık reformlarının etkisiyle 2008 krizini birçok Batı ekonomisinden farklı olarak kısa süreli bir reel sektör daralması biçiminde yaşamış ve 2010 sonrasında yeniden yüksek büyüme oranlarına ulaşmıştır. Bu nedenle AKP'nin "Muhafazakâr Demokrasi" projesinin ilk büyük krizi ekonomik performansın çökmesiyle değil, dayandığı neoliberal yönetimsellikte uyum içinde siyasal projenin siyasal rıza üretme kapasitesinin aşınmasıyla görünürlük kazanmıştır. Ekonomik büyümenin bir süre daha devam etmesine rağmen Gezi protestoları, Gülen cemaatiyle ittifakın çözülmesi ve Kürt meselesinde çözüm sürecinin sona ermesi bu siyasal meşruiyet krizinin temel uğraklarını oluşturmuştur. Kısa bir süre sonra ekonomik sorunlarla da birleşecek olan siyasal krize paralel olarak uluslararası ilişkilerde de sorunlar başlar. Tuğal'ın (2019) gösterdiği gibi 2011 Arap ayaklanmaları

sırasında AKP'nin Mısır ve Tunus'a "ihraç edilebilir" bir model olarak kendini sunma girişimi de Suriye'de doğrudan taraf olduğu bir iç savaşla çöker. AKP'nin yeni siyasal yönelimi ve dönüşümün hukuki-kurumsal yüzü, 17-25 Aralık 2013 yolsuzluk operasyonlarında somutlaşır ve bu süreç AKP'nin devlet bürokrasisinde kapsamlı yeniden yapılanma başlatmasına vesile olur. Özbudun'un (2015) belirttiği üzere 2014 yılı, hükümetin Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nu yeniden yapılandığı bir dönüm noktasıdır ve bu otokratik hukukçuluk (Scheppele, 2018) mekanizmasının Türkiye'deki somut karşılığıdır. Bu süreç, 15 Temmuz 2016 darbe girişimiyle ve ilan edilen OHAL rejimiyle (ki bu süreçte KHK'lerle yüz binlerce kamu görevlisi ihraç edilir) ivme kazanır (Esen ve Gümüşçü, 2017a). 2017 referandumuyla onaylanan başkanlık sistemi, yürütme gücünün tek merkezde, yani cumhurbaşkanlığında toplanmasını sağlar (Esen ve Gümüşçü, 2017b). Dolayısıyla bu yeni yapı devletin küçülmesi değil, devletin belirli çıkar gruplarının lehine diğerlerinin aleyhine piyasa ve güvenliği doğrudan kontrol edecek şekilde yeniden örgütlenmesidir.

Bu dönemde ekonomik kriz ise giderek derinleşir: İnşaat ve kredi genişlemesine dayalı büyüme modelinin sürdürülemezliği, 2018 yılında Türk lirasının dolar karşısında aşırı değer kaybetmesiyle açık bir krize dönüşür ve cari açık ve özel sektörün döviz cinsinden yüksek borçluluğu bu kırılganlığın temel kaynağı olur (Akçay ve Güngen, 2018). Enflasyonun çift haneli rakamlara sıçraması ve doğrudan yabancı yatırımların gerilemesiyle birlikte bu süreç, Türkiye'nin kurumsal-siyasi otoriterleşmeyle iç içe geçen kalıcı bir ekonomik kırılganlık dönemine girmesiyle sonuçlanır. Burada ekonomik liberalleşmenin siyasi ve sivil özgürlükleri güçlendireceği yönündeki beklentilerin aksine AKP'nin piyasa mekanizmaları yoluyla destekçilerini ödüllendirmek ve muhaliflerini cezalandırmak amacıyla, yargı sistemini ve Türk ekonomisini yeniden şekillendirmesinin etkisi büyüktür (Esen ve Gümüşçü, 2018)⁵. Bu tür klientalist ve politik patronaj veya kayırmacılık ilişkilerini güçlendiren müdahaleler, AKP'nin cezasızlık tekniğiyle birlikte işleyen diğer otoriter yönetim tekniklerindendir.

2002 itibarıyla liberal, muhafazakâr ve otoriter teknikler ve söylemler arasında kurulan ve liberal tonu daha güçlü eklemlenmenin iç çelişkileri nedeniyle giderek çözülmesi ve bu projenin dayandığı toplumsal ittifakın dağılması sonucunda

⁵ Esen ve Gümüşçü (2018: 351), AKP hükümetinin 2002 yılından bu yana, özenle tasarlanmış bir ödül ve ceza sistemi aracılığıyla kendisine sadık bir iş dünyası sınıfı oluşturmayı hedeflediğini savunurlar ve iş dünyasındaki seçmen tabanını sağlamlaştırmak amacıyla AKP'nin devlet kurumlarını (borç tahsilatı, vergi daireleri, özelleştirme, kamu ihaleleri) siyasallaştırdığını belirtirler. Bu esasen hukuk ve yargı denetiminin araçsallaştırılmasına işaret eden otokratik hukukçuluk (Scheppele, 2018) tartışmasıyla birlikte düşünülmesi gereken bir olgudur. Böylece kamu kaynakları destekçilere kolayca dağıtılırken muhaliflerinden yandaşlara sermaye aktarımı kolaylaşır ve böylece yargı sistemi iş dünyasındaki muhalifleri disipline edecek şekilde yeniden tasarlanır. AKP, resmî devlet kurumlarını siyasal sadakate dayalı gayriresmî kurallar doğrultusunda işletecek bir ödül-ceza mekanizması geliştirmiştir. Bu mekanizma kamu ihaleleri, özelleştirmeler, vergi denetimleri ve düzenleyici kurumlar aracılığıyla iktidara yakın sermayeyi ödüllendirirken muhalif sermayeyi disipline etmeyi mümkün kılmıştır.

özellikle 2010 anayasa referandumundan sonra AKP'nin milliyetçi-muhafazakâr söylemleri ve uygulamaları öne çıkarmaya başladığını görüyoruz. Otoriterliğin yoğunlaştığını gösteren kurumsal dönüşümlere paralel olarak AKP'nin farklılıklara hoşgörüyü savunan liberal söylem ve politikalarını terk ederek bir hınç kültürünü ve toplumsal kutuplaşmayı güçlendirecek şekilde, tek bayrak tek millet söylemine geçiş yaptığı görülmekte (Yılmaz ve Bashirov, 2018)⁶. Bu politik ve ideolojik söylemler yoluyla neoliberalizmin derinleştirdiği toplumsal sorunlara karşı gelişen duygusal ve siyasal tepkiler, yerel değerleri savunmak yerine kolonyalist ve İslamofobik güçlerle işbirliği içinde olduğu ve onların ekmeğine yağ sürdükleri iddia edilen muhaliflere (Kemalistlere, sekülerlere, feministlere, LGBTİ+'lara ve zamanla iktidarı eleştiren tüm muhalif seslere) yönlendirilir.

Bu yöndeki politik dönüşüm AKP'nin kadın ve toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarında takip etmeye başladığı yeni siyasi hatta da izlenebilir (Yarar, 2020, 2026). Kadınların istihdam alanına katılımını güçlendirmeyi savunan ve neoliberal feminizmle benzerlikler taşıyan yaklaşım zaman içinde merkeziliğini yitirir. Bunun yerine toplumsal cinsiyet karşıtlığı, muhafazakâr aile savunusu ve erkek haklarına dair söylemler güçlenir ve öne çıkar. Erdoğan'ın "fıtrat" ve "adalet" kavramlarını toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına karşı öne çıkarması; Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığının adından "kadın" ifadesinin çıkarılması ve benzeri söylemsel stratejiler yeni bir toplumsal cinsiyet rejiminin inşa edildiğinin önemli göstergeleridir (Yarar, 2020, 2026). Bu yeni yaklaşımın en önemli parçası da Kandiyoti'nin (2016: 106-108) "kutsal ailecilik" dediği politik yaklaşımdır. AKP'nin yeni muhafazakâr politikalarında ailenin ve erkek haklarının öne çıkarılması, kadınların ise bir hak öznesi olarak ilgili belge ve dokümanlarda giderek daha az zikredilmesi, LGBTİ+'ların ise demografik bir sorun ve ulusal kalkınma açısından bir tehdit ve fitrata aykırı ahlaki bir mesele olarak kodlanması aynı sürecin parçalarıdır (Yarar, 2026). Fraser'ın yeniden üretim süreciyle ilişkilendirdiği (genç nüfus sorunu, erkeklerin aile içindeki otoritelerinin sarsılması, erkekler arasındaki işsizlik sorununun derinleşmesi, genç erkeklerin gelecek beklentilerindeki düşüş vb.) ve aşağıda derinleştirilecek olan ailenin krizi ve erkeklik krizi gibi ifadelerle anılan krizler yeni bir toplumsal cinsiyet rejimi ve psişik rejim yoluyla yönetilmeye çalışılır.

Bu yeni iktidar mekaniğinin kuruluş sürecinde nekropolitik stratejilerin yoğunluğu da sürekli artar. Kürt meselesinde çözüm sürecinin sona ermesiyle başlayan ve 2016 yılı itibarıyla OHAL'in gündelik pratiğe dönüşmesiyle, Kürt illerinde erken aşamada devreye sokulan nekropolitik pratiklerin yaygınlaşmasıyla devam eden bu yoğunlaşma, Kuzey ülkelerinde gelişmekte olan

⁶ Yılmaz ve Bashirov bu makalelerinde milliyetçi ve İslamcı yaklaşımların nasıl harmanlandığını ve ne tür koalisyonlar kurulduğunu anlatır ve gelinen noktada AKP'nin kurduğu rejimi "Erdoğanizm" olarak kavramsallaştırırlar. Onlara göre Erdoğanizm'in dört ana boyutu vardır: Seçim sistemi olarak seçime dayalı otoriterlik, ekonomik sistem olarak neopatrimonyalizm, siyasi strateji olarak popülizm ve siyasi ideoloji olarak İslamcılık.

yeni sınır rejimleri, mülteci kampları ve kitlesel hapsedme rejimi gibi ölüme terk etme, dışlama ve kapama tekniklerinin Türkiye'ye özgü bir versiyonudur. Yukarıda değinilen cezasızlık ve kayırmacılık sorunları burada ikili bir yapıda belirir: Bir yanda güvenlik güçlerinin hak ihlallerinin soruşturulmaması, öte yanda iktidara yakın bir sermaye grubunun gelişmesi ve bunların yolsuzluktan muaf tutulması — aynı yönetimselliğin, kimin hesap verebilir, kimin dokunulmaz olduğunu belirleyen temel işleyiş kuralıdır. Bu cezasızlık örüntüsü izleyen bölümde toplumsal cinsiyetli şiddet bağlamında çok daha ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Otoriter-Muhafazakâr Neoliberalizmin Psşik Boyutları ve Narsist Erillik: Genç Erkek Şiddetinin Yükselişi ve Yeni Biçimleri

İkinci bölümde ele alınan otoriter yoğunlaşma süreci, yalnızca devlet kurumları ve hukuki düzenlemeler düzeyinde değil, gündelik yaşamda, bedenlerde ve öznelliklerde de derin izler bırakmaktadır.

2026 yılı baharında Şanlıurfa Siverek ve Kahramanmaraş'ta peş peşe gerçekleşen okul saldırıları ile aynı dönemde farklı illerde görülen okul temelli şiddet olayları, son yıllarda Türkiye'de genç erkekler tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin dikkat çekici biçimde artmakta ve yeni biçimler kazanmakta olduğunu göstermektedir⁷. Bütün bunları yalnızca ahlaki bir çöküş, bireysel suç eğilimi, psikopatoloji ya da ekonomik yoksulluk gibi tekil değişkenlerle açıklamak yeterli değildir; bu olgular, Türkiye'de genç erkek şiddetinin yeni biçimlerine ilişkin örüntünün daha geniş tartışılmasını gerektirmektedir. Bu gelişmeler 2. Bölümde anlatıldığı gibi, neoliberal yönetimselliğin geniş toplumsal sonuçlarıyla doğrudan ilişkilidir.

Neoliberal kapitalizm Türkiye'de işsizlik sorununun giderek derinleşmesine neden olurken eğitim bir hak olmaktan çıkıp, rekabetin güçlü olduğu bir alana dönüşmüş, kaliteli eğitim bir ayrıcalık halini almıştır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2025 yılında 15-24 yaş grubunda dar tanımlı işsizlik erkeklerde

⁷ Bunlardan bazıları şunlardır: Urfa'nın Siverek ilçesinde 19 yaşındaki bir genç eski öğrencisi olduğu meslek lisesinde pompalı tüfekle saldırı düzenledi. Bu saldırıda 16 kişi yaralandı, saldırgan olayın ardından yaşamını yitirdi (BİANET, "Siverek'teki okul saldırısı ne söylüyor?" AA, 15 Nisan 2026, <https://bianet.org/haber/siverekteki-okul-saldirisi-ne-soyluyor-318731> "Siverek'te okula düzenlenen silahlı saldırıda 16 kişi yaralandı", <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/siverekte-okula-duzenlenen-silahlı-saldirida-16-kisi-yaralandi/3904852>). Saldırıdan günler önce genç erkeğin okulun sosyal medya hesabı altında saldırıya işaret eden mesajlar paylaştığı bildirildi. Bu olay, aşağıda detaylı olarak incelenecek olan Kahramanmaraş saldırısından yalnızca 28 saat önce gerçekleşti. 2 Mart 2026'da İstanbul Çekmeköy'de bir öğrencinin öğretmenini öldürdüğü, bir öğretmen ve bir öğrenciyi yaraladığı (T24, 2 Mart 2026, "İstanbul'da lise öğrencisi 2 öğretmen ve 1 öğrenciyi bıçakladı", <https://t24.com.tr/gundem/istanbulda-lise-ogrencisi-2-ogretmen-ve-1-ogrenciyi-bicakladi,1303818>), 15 Nisan 2026'da Gaziantep'te bir lise önünde silahlı olay yaşandığı, aynı gün Mersin Tarsus'ta bir öğrencinin okulda tabancayla yakalandığı bildirildi (Nefes, 15 Nisan 2026, "Mersin ve Gaziantep'teki liselerde silahlı saldırı paniği", <https://www.nefes.com.tr/mersin-ve-gaziantep-teki-liselerde-silahlı-saldiri-panigi-118306>).

yüzde 11,7'ye gerilerken eğitimde ve istihdamda olmayan gençlerin (NEET) oranı yüzde 23,3'e ulaşmıştır; DİSK-AR'ın aynı veriyi geniş tanımlı işsizlik ölçütleriyle yeniden hesapladığı raporuna göre ise gençlerdeki geniş tanımlı işsizlik oranı yüzde 37,5'e, genç erkeklerde ise yüzde 32'ye çıkmakta, üstelik Türkiye bu veriyle Avrupa ülkeleri arasında NEET oranının en yüksek olduğu ülke konumundadır (AB ortalamasının 2,4 katı). Bu tablo, genç erkeklerin toplumsal katılım kanallarından (istikrarlı istihdam, yükseköğrenim, aile kurma) giderek daha fazla dışlandığını ve aynı daralan alanda birbirleriyle daha sert bir rekabete girdiklerini göstermektedir. Bu gelişmeler gençler arasında suça sürüklenme ve uyuşturucuyla ilişkili suçlardaki artışla da örtüşmektedir: TÜİK verilerine göre suça sürüklenen çocuk sayısı 2023'te 179 bin iken 2024'te yüzde 13 artışla 202.785'e yükselmiş, bu çocukların yüzde 40,4'ü yaralama, yüzde 16,6'sı hırsızlık, yüzde 8,2'si uyuşturucu madde kullanma/satma suçlarından güvenlik birimlerine gelmiştir (TÜİK, 2025). TEPAV Başkanı Güven Sak'ın sunduğu rapora göre ise uyuşturucu suçlarından hüküm giyenlerin toplam hükümlüler içindeki oranı 2013'te yüzde 10'un altındayken 2024'te yüzde 40'a yükselmiş, bu oran 2019-2024 arasında yüzde 178,8 artmıştır; Sak bu tabloyu gençlerin gelecek umutlarını kaybetmesiyle ilişkilendirmektedir (TEPAV, 2025). Nitekim Habitat Derneği'nin verilerine göre 25 yaş altı gençlerin hayattan memnuniyet oranı 2017'de yüzde 70 iken 2026'da yüzde 50'ye gerilemiş, bu düşüş Avrupa ülkelerindeki tersi eğilimle tam bir tezat oluşturmuştur (Habitat Derneği, 2026)⁸.

Bu gelişmeler emek, eğitim, bakım, nüfus ve toplumsal cinsiyet rejimlerindeki krizlerle birlikte işler. Eğitim alanında özelleşmenin ve rekabet baskısının artmasına ve toplumsal güvencesizliklerin derinleşmesine neden olan neoliberal politikaların neden olduğu sorunların çözümü yerine çare genellikle otoriter-muhafazakâr tekniklerin daha yoğun kullanımında aranır. Bir yandan hükümet özellikle yoksul kesimlerle girdiği minnet ve hayır ilişkisi üzerinden bir borç toplumu yaratırken (Yılmaz, 2018) diğer yandan hapishanelerin sayısı giderek artar. Sosyal devletin geri çekilmesiyle oluşan boşluğu tarikatlar ve silahlı çeteler hızla doldururken ailenin krizi de derinleşir.

Bu bağlamda bir diğer önemli gelişme olarak dijital sermayenin kontrolsüzce ve denetimsizce genişlemesi (Morozov, 2026) ve gençler arasında hızla yaygınlaşan sosyal medya kullanımı sadece kimlik inşası için etkili olan yeni bir kamusal alan oluşturmakla kalmaz, bu kamusal alanı radikalleşmeye uygun bir mecraya dönüştürür. Sosyal medya platformlarının dikkat ve etkileşim odaklı algoritmik mimarisi, aşırılık içeren içeriklerin daha geniş kitlelere ulaşmasını kolaylaştırmakta; çevrimiçi topluluklar, özellikle genç erkekleri adım adım daha uç içeriklere yönlendiren bir "radikalleşme boru hattı" işlevi görebilmektedir (Munn, 2019). Günümüzde gençler arasında yaygınlaşan memnuniyetsizlik, öfke ve hınç, yalnızca siyasal alanda değil sosyal medya mecralarında da ırkçı,

⁸ Tüm bu verilerin bir de sınıfsal farklar, cinsiyet, etnik ve dini kimlikler gibi verilerle kesişimsel analiz bize çok daha detaylı bilgi verebilir, ancak bu tür verilere ulaşamamıştır.

milliyetçi ve muhafazakâr söylemle güçlü bir etkileşime girerek, LGBTİ+'lara, kadınlara, göçmenlere ve azınlık gruplara karşı düşmanca tutumların güçlenmesine katkı sunmaktadır. Sosyal medya platformlarında bu tür dijital toplulukların yaygınlaşması; ortak kimlikler, semboller ve düşman imgeleri etrafında yeniden örgütlenerek bireysel kırılan narsizmlerin kolektifleşmesini mümkün kılar.

Bu bağlamdaki olaylara verilebilecek dikkat çekici örneklerden biri, 15 Nisan 2026'da Kahramanmaraş'ın Onikişubat ilçesindeki Ayser Çalık Ortaokulu'nda 14 yaşındaki 8. sınıf öğrencisi İsa Aras Mersinli tarafından gerçekleştirilen okul saldırısıdır⁹. Bu olay detaylı incelendiğinde failin dijital şiddet kültürüyle bağlantısı ve okul tarafından önceden sosyal olmayan davranışlar sergilediğinin bilinmesine rağmen etkili bir müdahalenin geliştirilememiş olması, olayın yalnızca bireysel psikopatolojiyle açıklanamayacağını göstermektedir. Soruşturma kapsamında failin WhatsApp profilinde 2014 yılında ABD'de gerçekleşen bir okul saldırısının faili Elliot Rodger'a atıfta bulunan bir görsel kullandığının tespit edilmesi, saldırının bireysel bir patlamadan çok küresel dolaşımdaki dijital şiddet kültürüyle kurulan bağa işaret eder. Okul idaresine göre saldırgan daha önce de bu tip davranışlar sergilemiş, rehberlik servisiyle 32 kez görüşmüş, ancak akademik başarısı nedeniyle resmî bir kayıt oluşturulmamıştır.

Bütün bunlar öğrencinin cinsel yöneliminin farklı olduğuna ve babası tarafından şiddete maruz kaldığına dair kimi sosyal medya açıklamalarıyla birlikte değerlendirildiğinde, bu olayın eğitimde başarının pek çok diğer pedagojik olguyu aşan bir etmen olarak nasıl işlediğine ve Lasch'ın tarif ettiği türden narsistik kırılanlıkların nasıl geliştiğine dair bir analizin konusu olabilecek etkili bir örnek sunduğu söylenebilir. Lasch'a (1979) göre geç kapitalizm, toplumsal dayanışma mekanizmalarını zayıflatıp bireyler arası rekabeti körükleyerek daha kırılan, benlik değerini dışsal tanınma üzerinden kuran narsistik öznelliklerin güçlenmesini ve yaygınlaşmasını mümkün kılar. Benzer biçimde Byung-Chul Han da neoliberal performans toplumunda bireyin rekabet baskısı altında başarısızlığını kişisel bir eksiklik olarak deneyimlediğini, bunun da yalnızlaşma ve tükenmeyi beslediğini ileri sürmektedir (Han, 2015, 2017). Ancak neoliberal sistemler aynı zamanda bireyleri tersine sürekli başarısızlığa mahkûm eder. Bireyler dışarıdan hiçbir destek almadığı gibi, artan işsizlik, prekarlık, sağlık sistemlerindeki çöküş gibi reel sorunlarla sürekli bireysel olarak mücadele etmek zorunda bırakılırlar. Türkiye'de genç erkekler arasında yaygınlaşan gelecek kaygısı ve toplumsal yalnızlaşma, yukarıda aktarılan NEET verileriyle de somutlaşan bir tablo olarak bu analizleri doğrular niteliktedir.

On yıllardır hükmünü süren öz-sömürüyü körükleyen neoliberal bireycilik, sonunda derin bir hayal kırıklığı, içe kapanma ve depresyonu beraberinde getirirken bütün bunlara karşı sosyal devleti yeniden yorumlayacak, güçlü

⁹ Hürriyet, 2026; "2026 Kahramanmaraş okul saldırısı"

dayanışmacı ve kolektivist değerlerle yüklü bir sol siyasal hareket ve söylemin yokluğunun da önemi büyüktür. Bu koşullarda narsist bir liderde bedenleşen milliyetçi, muhafazakâr ve güvenlikçi toplum projelerine olan toplumsal destek güçlenir (Appadurai, 2017). Ayrıca bireylerin öz yıkımına sebep olabilen, tükenmişlik sendromuna yol açan narsistik kırılma, sadece siyasal söylemler aracılığıyla değil dijital platformlar yoluyla da dışa karşı düşmanlığa ve günah keçilerine yönelik kolektif öfke ve hınca dönüşebilmektedir. Böylece bireysel hınçlar ve öfkeler ortak mağduriyet anlatıları içinde kolektifleşerek yeniden anlam kazanırlar. Bütün bunlar mevcut yönetimselliklerin yeni bir toplumsal cinsiyet rejiminin ve psişik rejimin gelişimine de yaslandığına işaret etmektedir.

Golec de Zavala ve çalışma arkadaşlarının geliştirdiği kolektif narsizm yaklaşımına göre kolektif narsizm, millî veya dini kimliklerin yüceltilmesinin ötesinde, yüce olduğuna inanılan bu kimliklerin hak ettiği değeri görmüyor olmasına duyulan öfkeyi içerir. Kolektif narsizm yoluyla bireyler, kırılma benliklerini belirli grupların üstünlüğüne yatırım yaparak yeniden kurabildikleri gibi grubun eleştirilmesini ya da sembolik üstünlüğünün tehdit edilmesini, bireysel benliğe yönelmiş doğrudan bir saldırı gibi deneyimlerler (Golec de Zavala vd., 2009, 2019). Ancak kolektif narsizm kavramı da tek başına açıklayıcı değildir; asıl soru kırılma narsist benliklerin hangi tarihsel momentte kolektif narsizmlere dönüştüğüdür. Bu soruya yukarıda yanıt olarak neoliberal kapitalizmin krizine ve bu krize verilen toplumsal-siyasal tepkilere, bunlar temelinde güçlenen otoriter-muhafazakâr güçlere, güvenlikçi politikalara, neoliberal piyasa merkeziliğine ve dijital ekonominin olağanüstü gelişimine işaret edilmiştir. Bu bağlamda bu şiddet biçimlerini yeniden üretim krizlerinin (bakım, aile, nüfus, erkeklik, vb. krizler) etkisiyle güçlenen ve bireysel ve kolektif narsizmleri mümkün kılan günümüz gerici neoliberal kültürün semptomları olarak ele alır. Kırılma narsist öznellikler gerici neoliberal politikalar tarafından kapıldıkça ve dijital platformların radikalleştirici etkisi yoluyla kolektifleşmekte, bu da toplumsal iyiyi hiçe sayan nihilist ve yıkıcı pratiklerin ve saldırganlıkların yaygınlaşmasını mümkün kılmaktadır.

Bütün bu olgular ve gelişmeler açısından bir başka çarpıcı örnek, 12 Ağustos 2024'te Eskişehir'in Tepebaşı ilçesinde 18 yaşındaki Arda Küçükyetim tarafından gerçekleştirilen bıçaklı saldırıdır¹⁰. Taktik ekipmanlarla bir çay bahçesinde beş kişiyi yaralayan Küçükyetim, saldırıyı bir canlı yayın platformu olan Kick platformu üzerinden canlı yayınlamıştır. Kendisini “nasyonal sosyalist” olarak tanımlayan Küçükyetim'in saldırı öncesinde paylaştığı manifestoda

¹⁰ T24, 30 Haziran 2026, “Eskişehir’de hücum yelegi giyip canlı yayında 5 kişiyi bıçaklayan saldırgan cezaevinde intihar etti”, <https://t24.com.tr/gundem/eskisehirde-hucum-yelegi-giyip-canli-yayinda-5-kisiyi-bicaklayan-saldirgan-cezaevinde-intihar-etti,1332649>; Medyascope, 13 Ağustos 2024, “Eskişehir’deki bıçaklı saldırı: Arda Küçükyetim tutuklandı”, <https://medyascope.tv/2024/08/13/eskisehirdeki-bicakli-saldiri-arda-kucukyetim-tutuklandi/>

akselerasyonizmden¹¹ etkilendiğini belirttiği ve Oklahoma City, Norveç, Las Vegas ile Christchurch saldırılarının faillerini övdüğü ortaya çıkmıştır; saldırısını bir “yalnız kurt” eylemi olarak tanımlamıştır. 75 yıl 5 ay hapse mahkûm edilen Küçükyetim, yaklaşık iki yıl sonra cezaevinde intihar etmiştir. Bu yönüyle Eskişehir saldırısı, küresel dijital radikalleşme ağlarının yerel toplumsal koşullarla kesiştiği bir moment olarak okunabilir.

Burada dikkat çekici olan nokta failin belirli bir siyasal örgüte mensup olup olmaması değildir. Aksine günümüzün birçok benzer okul saldırısında olduğu gibi saldırgan herhangi bir hiyerarşik örgütlenmenin parçası olmaksızın, dijital platformlar aracılığıyla dolaşıma giren ortak imgeler, ortak düşmanlıklar ve ortak erkeklik anlatıları içerisinde kendini konumlandırmaktadır. İncel toplulukları bu ağlardan yalnızca biri olduğundan incellik başlı başına açıklayıcı bir kategori olarak değil, neoliberal bireyselliğin otoriter ve muhafazakâr neoliberalizmin hegemonik olduğu koşullarda kolektif narsistik kimliklere dönüşmesinin görünür mecralarından biri olarak düşünülebilir. Appadurai'nin ikinci bölümde tartışılan “demokrasi yorgunluğu” tezi bu bağlama doğrudan taşınabilir (Appadurai, 2017): Burada da kadınlar, LGBTİ+ bireyler, göçmenler ve farklı yaşam tarzlarını temsil eden gruplar aynı sembolik tehdit repertuarı içinde yeniden tanımlanmakta; bireysel başarısızlık ve gelecek kaygısı, iktidarın eleştirisine yönelmek yerine daha zayıf gruplara yönelen yatay şiddet biçimleri olarak dışa vurulmaktadır. Hannah Arendt'in totalitarizm çözümlemelerinde işaret ettiği gibi toplumsal yalnızlaşma ve ortak dünyanın çözülmesi bireyleri yeni aidiyet biçimlerine açık hâle getirir (Arendt, 1951: 305-326); ne var ki Arendt'in analizindeki bütünlüklü ideolojik formasyonların aksine günümüzde yeni aidiyet arayışları ve kolektifleşme çoğu zaman parçalı ve dijital ağlar üzerinden gerçekleşmek ve ortaklık, kapsamlı bir dünya görüşünden çok ortak hınçlar ve ortak düşman imgeler üzerinden küresel olarak örgütlenmektedir. Dolayısıyla yukarıda ele alınan saldırılar da yalnızca bireysel “öfke patlamaları” olarak okunamaz; bunlar daha çok belirli bir siyasal ve kültürel psikik rejimin görünür ifadeleridir.

Nancy Fraser'ın toplumsal yeniden üretim krizine ilişkin çözümlemeleri analizi daha da derinleştirmektedir. Fraser'a göre neoliberal kapitalizmin güncel evresi bakım emeğini, aile ilişkilerini ve toplumsal yeniden üretim mekanizmalarını derin bir kriz içine sürüklemiştir (Fraser, 2016, 2024). Türkiye'de bu kriz, erkeklere uzun süre vaat edilen istikrarlı istihdam ve aile reisliği ayrıcalıklarının aşınmasıyla birleşmekte — yukarıda aktarılan NEET verileri bu aşınmanın somut göstergesidir — ve derinleşen bir erkeklik krizi üretmektedir. Deniz Kandiyoti'nin “eril restorasyon” kavramı (Kandiyoti, 2016: 109-110) tam da bu noktada önem kazanır: Ataerkilliğin var olagelen düzeninin sarsılmış olması, erkeklerin kaybettikleri ayrıcalıkları yeniden tesis etme arzusunu içeren bu vaat,

¹¹ İvmecilik veya hızlanmacılık olarak çevrilebilecek bu görüş, mevcut kapitalist veya toplumsal sistemin çöküşünü ya da dönüşümünü hızlandırmak için teknolojinin, pazar süreçlerinin ve krizlerin en üst düzeye çıkarılması gerektiğini savunan politik ve felsefi bir yaklaşımdır. Sol ivmecilik, aşırı sağ ve aşırı teknolojik yaklaşımlar olarak farklı alt kollara ayrılır.

kamusal alanda kadın düşmanlığı, kadına yönelik şiddet ve LGBTİ+'lara karşı gösterilen düşmanlık üzerinden görünür hâle gelmektedir. Neoliberalizmin bugün aldığı otoriter biçim, yukarıda tartışıldığı gibi liberal yönetimselliğin zaten içerdiği otoriter ve muhafazakâr söylem ve tekniklerin daha etkili hâle gelmesi ve yoğunlaşması, Toscano'nun deyimiyle faşistleşme sürecidir; Türkiye'de genç erkek şiddetinin yükselişi de güvenlik söylemlerinin, milliyetçi mobilizasyonun, muhafazakâr aile politikalarının ve eril tahakkümün yeniden güçlendirileceğini vaat eden söylem ve girişimlerin birlikte işlediği yönetimsellik alanının eklektik yapısı içinde anlam kazanır.

Dolayısıyla günümüzde yaşanan otoriterleşme ve faşistleşmenin en özgün yanı, devletin dikey şiddetine dayanmaktan çok gündelik yaşam pratiklerini ve duygulanımları dönüştürerek yatay şiddet ilişkilerini güçlendirmesidir. Bu devletin tekelindeki şiddetin giderek topluma yayılmasına izin verilmesiyle de ilişkilidir. Ekonomik eşitsizliğin yarattığı öfke, bu şekilde siyasal iktidara ya da sermaye ilişkilerine değil, kadınlara, göçmenlere, LGBTİ+ bireylere veya farklı yaşam tarzlarını temsil eden gruplara yönelmektedir. Devletin meşru şiddet aygıtlarının stratejik kullanımı dışında istihbarat, şiddet ve ceza mekanizmaları, iktidara sadık toplumsal kesimlere ve özellikle de erkeklere tahvil edilir.

Bütün bunlar toplumsal duygulanımların siyasalla olan ilişkisine dikkat çeker ve bu noktada Tie'in (2004) psikik yönetimsellik kavramı çerçevesinde çok daha kolay okunabilirler. Böylece rejimin duygulanımsal boyutu nasıl harekete geçirebildiği veya onunla nasıl etkileşim kurabildiğini anlamamız kolaylaşır. Bu bağlamda Maraş ve Eskişehir örneklerinde görülen şiddet biçimleri, neoliberal yönetimselliğin kriz döneminde otoriter ve muhafazakâr değerler ve yönetim aklıyla ilişki içinde ortaya çıkan yeni bir psikik yönetimselliğin görünür tezahürleri olarak sarıhlik kazanırlar.

Bu analizin konusu olan saldırılar, çoğu zaman bireysel failer tarafından gerçekleştirilse de dijital platformlarda dolaşıma giren ortak semboller, düşman imgeleri, mağduriyet anlatıları ve ortak şiddet estetiği etrafında şekillenmektedir. Böylece neoliberal bireyselleşmenin ürettiği kırılan narsistik özne, neoliberalizmin eklemlendiği gerici, otoriter ve muhafazakâr dinamiklerin yarattığı toplumsal çerçeve içinde, paradoksal biçimde kapitalizmin krizine bir tepki olarak kolektifleşerek yeniden kurulur. Bu dönüşüm yalnızca genç erkeklere yönelik bir olgu değildir; aynı tarihsel yönetimsellik rejimi, kadınlara, LGBTİ+ bireylere, göçmenlere ve diğer dışlanan toplumsal gruplara yönelen şiddetin toplumsal koşullarını da yeniden üretmekte, her iki şiddet türü de toplumsal cinsiyetli bir nitelik taşımaktadır.

Genç erkeklerin değer, tanınma ve güvence yoksunluğundan kaynaklanan kırılan narsizmleri ile kendilerine ayrıcalık bahşedilmiş iktidara yakın erkeklerin grandiyöz narsizmlerini birbirinden ayırmak gerekir. Aynı toplumsal koşulların ürünleri olarak bunları birlikte düşünmemiz gerekse de bu iki narsizmden doğan şiddete gösterilen siyasal tepkiler de farklılık gösterir.

Bu örüntüyü somutlaştırmak amacıyla burada ters bir karşılaştırma örneği olarak grandiyöz narsizmle ilişkili olduğunu ileri süreceğim bir şiddet vakasına, Gülistan Doku davasına¹² kısaca değinmek yerinde olacaktır. Bu dava bu çalışmanın doğrudan konusu olmasa da hem iki farklı narsizmle ilgili argümanlarımın somutlaştırılması hem de cezasızlığın kadın cinayetlerinde nasıl işlediğini görünür kılan çarpıcı bir örnek olması bakımından kısaca bahsedilmeyi hak etmektedir. Bilindiği üzere Tunceli'de üniversite öğrencisi olan Gülistan Doku, 5 Ocak 2020'de kaybolmuş, cesedi altı yıl boyunca bulunamamıştır. 2026 yazında ortaya çıkan yeni delillere göre dönemin Tunceli Valisi Tuncay Sonel'in oğlu Mustafa Türkay Sonel'in Doku'yu darbedip cinsel saldırıya uğrattığı, hamile kalması üzerine iki el ateş ederek öldürdüğü iddia edilmektedir; tanık ifadelerine göre cesedin ortadan kaldırılması karşılığında valinin eşi Handan Sonel'in bir tanığa 100 bin TL ödediği öne sürülmüştür¹³. Soruşturma kapsamında eski vali ve oğlu dahil on kişi tutuklanmış, kamu görevlilerinin de yer aldığı geniş bir delil karartma ağı ortaya çıkarılmıştır¹⁴. Failin nüfuzlu bir valilik ailesine mensubiyeti, altı yıl boyunca sürüncemede kalan bir soruşturmaya ve örgütlü bir delil karartma girişimiyle birleşmiş; kamuoyunda uzun süre “faili meçhul” bir kadın cinayeti olarak anılan bu dava, şüphelinin ayrıcalıklı konumunun cezasızlığı nasıl güçlendirdiğinin somut bir örneğini oluşturmaktadır.

Bu örnek okul saldırılarına gösterilen tepkinin özgüllüğünü daha belirgin kılar: Cezasızlık, kadın cinayetleri söz konusu olduğunda ve fail etkili bir konumdaysa güçlü ve yerleşik bir eğilim olarak işlerken toplumsal olarak marjinalleştirilmiş genç erkeklerin şiddeti tam tersine ağır cezalandırma, güvenlikleştirme ve ahlaki panik söylemleriyle çerçevelenmektedir. Nitekim okul saldırıları bağlamında değinilen genç erkek şiddetine gösterilen ortak toplumsal tepkinin sonucu esasen cezasızlık değil, bunun tam tersidir: Küçükyetim'in 75 yıl 5 ay gibi ağır bir cezaya

¹² Bkz. Sabah, 16 Nisan 2026, “SON DAKİKA... SABAH Gülistan Doku dosyasında gizli tanığın ifadesine ulaştı! Valinin oğlu öldürdü, koruması gömdü”, <https://www.sabah.com.tr/yasam/son-dakika-sabah-gulistan-doku-dosyasinda-gizli-tanigin-ifadesine-ulasi-uyusturucu-tecavuz-organize-cinayet-7564637>; Medyascope, 17 Nisan 2026, “Eski Tunceli Valisi Tuncay Sonel gözaltına alındı”, <https://medyascope.tv/2026/04/17/eski-tunceli-valisi-tuncay-sonel-gozaltina-alindi/>; bianet, 17 Nisan 2026, “Gülistan Doku soruşturması: Dönemin valisi Tuncay Sonel ve eski başhekim gözaltında”, <https://bianet.org/haber/gulistan-doku-sorusturmasi-donemin-valisi-tuncay-sonel-ve-eski-bashekim-gozaltinda-318849>.

¹³Hürriyet (2026). “Gülistan Doku cinayetinde şok iddia... Valinin eşinden talimat: 100 bini al cesedi göm”. 26 Temmuz 2026. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gulistan-doku-cinayetinde-sok-iddia-valinin-esinden-talimat-100-bini-al-cesedi-gom-43251888>; Sabah (2026). “SON DAKİKA... Gülistan Doku cinayeti dosyasında kan donduran ifade! Talimatı Handan Sonel verdi: 100 bini al... Cesedi yok et!”. 25 Temmuz 2026. <https://www.sabah.com.tr/trend/galeri/yasam/son-dakika-gulistan-doku-cinayeti-dosyasinda-kan-donduran-ifade-talimati-handan-sonel-verdi-al-bu-100-bini-cesedi-yok-et>; NTV Haber (2026). “Gülistan Doku dosyası: Organize kötülük nasıl yapıldı?”. 18 Nisan 2026. <https://www.ntv.com.tr/gundem/gulistan-doku-dosyasi-organize-kotuluk-nasil-yapildi-1720588>

¹⁴Bianet (2026). “Expanding Gülistan Doku murder investigation reveals network spanning state institutions”. 28 Temmuz 2026. <https://bianet.org/haber/expanding-gulistan-doku-murder-investigation-reveals-network-spanning-state-institutions-321979>

çarptırılmasında görüldüğü üzere bu tür olaylar genellikle yüksek cezalarla karşılık bulmaktadır. Böylece bu saldırılar büyük ölçüde ceza hukukunun konusuna indirgenmekte; sorunun yüksek cezalarla ve güvenlikçi tedbirlerle çözümlenmesini telkin eden otoriter ve muhafazakâr söylemlerin güçlenmesine zemin hazırlamaktadır. Bütün bunlar bir ahlaki panik inşası (Goode & Ben-Yehuda, 1994) olarak da okunabilir: Olaylar yapısal bir toplumsal sorunun değil, ahlaki bir çöküşün ya da psikolojik bir sapmanın belirtisi olarak sunulmaktadır. Maraş saldırısının ardından basında failin cinsel yönelimine dair haberlerin yer alması, bu ahlaki panik inşasının yer yer açıkça homofobik bir tona büründüğünü göstermektedir; olay böylece hem bir güvenlik meselesi hem de ahlaki bir sorun olarak yorumlanır. Bu söylemler aracılığıyla, örneğin eğitimde özelleştirme ve güvencesizleşme gibi yapısal sorunlar görünmez kılınırken otoriter ve muhafazakâr tekniklerin gündelik yaşamın içine daha fazla sızması mümkün hâle gelir.

Bu, makalenin yukarıda tartışılan otokratik hukukçuluk (Scheppelle, 2018) aygıtının toplumsal cinsiyet ekseninde nasıl biçimlendiğinin de göstergesidir. Cezasızlık hukukun ortadan kalkması değil, seçici biçimde işletilmesi demektir; Wendy Brown'un işaret ettiği gibi neoliberalizm, kuruluşundan bu yana otoriter bir liberalizm damarı taşımış, toplumsal adalet taleplerini gerektiğinde piyasa özgürlüğü adına geri püskürtmüştür (Brown, 2019: 8-9). Bu çalışmada kullanılan "otoriter neoliberalizm" kavramı da Bruff'ın (2014: 116-122) yürütme erkinin siyasal önceliklerine göre yeniden işlevselleştirilen hukuk çerçevesine yaslanmaktadır. Bu seçicilik çalışmanın kırılğan narsizm–grandiyöz narsizm ayrımıyla da örtüşür: Toplumsal dışlanmadan ve gelecek kaygısından beslenen kırılğan narsist genç erkekler ağır cezalandırma, güvenlikleştirme ve ahlaki panik söylemlerinin hedefi hâline gelirken iktidara yakınlıktan ve sosyal ayrıcalıktan beslenen grandiyöz narsist erkekler aynı hukuki-siyasal aygıt tarafından cezasızlıkla korunmaktadır.

Bununla birlikte, bu nedenle farklı görünen bu olgular arasındaki önemli bir ortaklık göz ardı edilmemelidir: Her iki erkek grubu da farklı biçimlerde olsa dahi, aynı eril zihniyetten beslenmektedir. Mersinli ve Küçükyetim örneklerinde bu, dijital topluluklarda yaygınlaşan ve radikalleşen ırkçı, etnik merkezci ve kadın düşmanı söylemlerden açıkça izlenebilirken kadın cinayeti faillerinde kadınları "öldürülebilir" kılan bir erkeklik inşasına karşılık gelir — Doku örneğinde bu inşaya milliyetçi bir söylem de eşlik etmektedir. Vaad edilen ataeril düzenin yeniden tesis edilmesine dair güvenceler veren söylemler ve politikaların güç kazandığı günümüzde, hem kamusal alandaki rastgele şiddet hem de mahrem ilişkideki öldürücü şiddet vakaları yaygınlaşmaktadır. Butler'ın (2025) toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlere dair analizi de bu tabloyu tamamlar: Bu iki şiddet biçimi tikel patolojiler değil, farklı sağ popülist eğilimleri ortak bir eril-milliyetçi hatta birleştiren aynı küresel söylemsel formasyonun yerel tezahürleridir. Bireysel narsizmin kolektif narsizme dönüşmesi de tam olarak bu tarihsel moment içinde gerçekleşmekte; neoliberal öznenin yalnızlaşması ile kolektif

radikalleşme, aynı yönetsellik rejiminin birbirini tamamlayan iki görünümü hâline gelmektedir.

Sonuç

Bu çalışma Türkiye’de neoliberalizm, otoriterleşme ve toplumsal cinsiyetli şiddet arasındaki ilişkiyi yönetsellik, hegemonya, eklemlenme ve biyopolitika-nekropolitika kavramlarını birleştiren bütünleşik bir kuramsal çerçeve aracılığıyla ele almıştır. Çalışmanın birinci bölümünde geliştirilen kuramsal argüman, neoliberalizm ile otoriterlik arasındaki ilişkinin dışsal bir karşıtlık değil, kapitalizmin tarihsel dönüşümleri içerisinde sürekli olarak yeniden kurulan bir eklemlenme ilişkisi olduğunu göstermiştir. Bu çerçeve ikinci bölümde Türkiye’nin 1980’den bugüne uzanan tarihine uygulanmış; 24 Ocak kararları ve 1980 Darbesi’yle kurulan neoliberal-dinsel-muhafazakâr sentezin AKP’nin “Muhafazakâr Demokrasi” projesiyle hem yerel hem küresel düzeyde nasıl bir hegemonik istikrar kazandığı, ardından 2008 sonrası kriz koşullarında bu istikrarın nasıl çözülerek otoriter yoğunlaşmaya ve otoriter ve muhafazakârneoliberalizme dönüştüğü gösterilmiştir. Üçüncü bölüm ise bu tarihsel-kurumsal çözümlemeyi, genç erkek şiddeti ve toplumsal cinsiyetli şiddetin güncel vakaları üzerinden ampirik düzeyde derinleştirmiştir. Çalışma Maraş ve Eskişehir saldırıları ile Emine Bulut, Pınar Gültekin, Başak Cengiz ve Gülistan Doku vakaları gibi vakaların otoriter-muhafazakâr neoliberal yönetsellik çerçevesinde birlikte okunabileceğini ve bu perspektifin aralarındaki ilişkileri açıklamada analitik olarak verimli olduğunu ileri sürmektedir.

Çalışmanın ortaya koyduğu temel bulgu şudur: Türkiye’de gözlenen otoriterleşme süreci, ne AKP’nin baştan beri değişmez bir gizli gündeme sahip olduğu türünden bir süreklilik teziyle, ne de “önce liberal sonra otoriter” biçiminde bir evrim anlatısıyla açıklanabilir. Bunun yerine piyasa rasyonalitesinin, aile ve din söyleminin, milliyetçi-güvenlikçi tekniklerin, hukuki-kurumsal yeniden yapılanmanın ve bedenler üzerindeki biyopolitik-nekropolitik müdahalelerin farklı tarihsel kriz momentlerinde — 1980Darbesi, 2001 ekonomik krizi, 2007-2008 küresel krizi, 2013 yolsuzluk operasyonları, 2016 darbe girişimi ve 2017 referandumu, 2021 İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme — yeniden bir araya getirildiği, her defasında toplumsal mücadeleler içinden geçerek şekillenen bir eklemlenme tarihi söz konusudur. Bu tarihsel eklemlenme günümüzde genç erkek şiddeti ve kadın cinayetleri gibi görünüşte farklı fenomenlerde aynı zamanda hem bireysel-psişik hem de kurumsal-hukuki düzeyde yeniden üretilmektedir. Çalışmada önerilen psişik yönetsellik kavramı, tam da bu iki düzeyi — devletin ve hukukun makro ölçekli işleyişi ile bireysel duygulanımların mikro ölçekli örgütlenmesi — birbirine bağlayan bir analitik köprü olarak işlev görmektedir. Neoliberal otoriter bağlam iki farklı narsistik öznellik üretebilmektedir. Toplumsal dışlanma, güvencesizlik ve statü kaybı kırılğan narsistik öznellikleri beslerken bu toplumsal sorunlara tepki olarak gelişen otokratik rejimlerin kayırmacılık ve cezasızlık mekanizmaları belirli erkeklerde

aşırı güç ve denetimsiz güç birikimine neden olmakta ve grandiyöz narsistik öznellikleri teşvik edebilmektedir. Bu öznelliklerin kolektifleşmesi de bu yönetimselliklerin toplumsal temelini daha güçlü kılar.

Bu çözümlemenin ortaya koyduğu bir diğer önemli sonuç, cezasızlığın yalnızca hukuki bir eksiklik değil, otoriter-muhafazakâr neoliberal yönetimselliğin kurucu bir tekniği olduğudur: Hangi bedenlerin, yaşamların ve toplumsal grupların korunacağı, hangilerinin ise “feda edilebilir” ya da “değersiz” sayılacağına dair ayırım, devletin en üst düzey kurumsal kararlarından (yargı bağımsızlığının aşındırılması, İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme) gündelik yaşamın en mikro düzeyine (bir cinayet davasında tahrik indirimi tartışmasına, bir okul koridorunda yaşanan saldırıya) kadar uzanan bir yönetimsellik hattı üzerinde işlemektedir. Bu bulgu Türkiye’ye özgü olmakla birlikte günümüzde dünyanın farklı bölgelerinde gözlenen faşistleşme süreçlerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi için de bir analitik model sunmaktadır. Gelecek araştırmalar, bu çalışmada geliştirilen çerçeveyi, benzer tarihsel eklemlenme örüntülerinin gözlemlendiği diğer ülke deneyimleriyle (Macaristan, Polonya, Hindistan, Brezilya gibi) karşılaştırmalı olarak sınavarak otoriter-muhafazakâr neoliberal yönetimselliğin evrensel dinamikleri ile ulusal bağlama özgü unsurlarını birbirinden ayırt etmeye yönelebilir.

Bütün bu çözümlemelere rağmen yukarıda özellikle okul saldırılarıyla ilgili olarak vakalara gösterilen tepkilere dair basit gözlemler bile, bu vakaları patolojikleştiren yaklaşımların, özel okulların daha güvenli olduğuna dair söylemlerin ve örgün eğitimde güvenlikçi tedbirlerin artırılması gerektiğine dair değerlendirmelerin giderek güçlendiğini göstermektedir. Öte yandan kadına yönelik şiddet vakalarına dair herhangi bir adım atılmamakta, burada da konuyu özellikle kadın mağdur açısından ahlakileştirme eğilimleri ve cezasılık örnekleri devam etmektedir. Bütün bunlar gerici neoliberalizmin toplumsal zemininin daha da güçlenmesine neden olmaktadır. Oysa artık asıl yapılması gereken, sorunların asıl müsebbibi üzerine yapılacak çözümlemeler ve gerici neoliberalleşmenin kanattığı yaralara merhem olacak yeni ve özgürlükçü fikirler geliştirmek olmalıdır.

Kaynakça

- Ahmad, F. (1988). Islamic reassertion in Turkey. *Third World Quarterly*, Cilt: 10, Sayı: 2, 750-769.
- Ahmed, S. (2015). *Duyguların Kültürel Politikası*. Çev. Sultan Komut. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Akçay, Ü. ve Güngen, A. R. (2018). Lira's downfall is a symptom: The political economy of Turkey's crisis. *Critical Macro Finance*, 18 Ağustos.
- Akdoğan, Y. (2004). *AK Parti ve Muhafazakâr Demokrasi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Appadurai, A. (2017). Demokrasi yorgunluğu (M. Delikara Topçu, Çev.). H. Geiselberger (Der.), *Büyük Gerileme: Zamanımızın Tinsel Durumu Üzerine Uluslararası Bir Tartışma* içinde. İstanbul: Metis Yayınları, 17-30.
- Arendt, H. (1951). *The Origins of Totalitarianism*. New York: Harcourt Brace.
- Brown, W. (2015). *Undoing the Demos: Neoliberalism's Stealth Revolution*. New York: Zone Books.
- Brown, W. (2019). *In the Ruins of Neoliberalism: The Rise of Antidemocratic Politics in the West*. New York: Columbia University Press.
- Bruff, I. (2014). The rise of authoritarian neoliberalism. *Rethinking Marxism*, Cilt: 26, Sayı: 1, 113-129.
- Butler, J. (2005). *Kırılgan Hayat: Yasın ve Şiddetin Gücü* (B. Ertür, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları. (Özgün eser 2004 yılında yayımlanmıştır.)
- Butler, J. (2025). *Kim Korkar Toplumsal Cinsiyetten?* İstanbul: Metis Yayınları. (Özgün eser: Who's Afraid of Gender?, 2024.)
- Çağatay, N. ve Özler, Ş. (1995). Feminization of the labor force: The effects of long-term development and structural adjustment. *World Development*, Cilt: 23, Sayı: 11, 1883-1894.
- Dean, M. (2010). *Governmentality: Power and Rule in Modern Society* (2. Baskı). Londra: Sage.
- Dean, M. (2024). The concept of authoritarian governmentality today. *Global Society*, Cilt: 39, Sayı: 1, 16-35.
- Della Porta, D. (2017). Progressive and regressive politics in late neoliberalism. H. Geiselberger (Ed.), *The Great Regression* içinde. Cambridge: Polity Press, 26-39.
- Esen, B. ve Gümüşçü, Ş. (2016). Rising competitive authoritarianism in Turkey. *Third World Quarterly*, Cilt: 37, Sayı: 9, 1581-1606.
- Esen, B. ve Gümüşçü, Ş. (2017a). Turkey: How the coup failed. *Journal of Democracy*, Cilt: 28, Sayı: 1, 59-73.

- Esen, B. ve Gümüşçü, Ş. (2017b). A small yes for presidentialism: The Turkish constitutional referendum of April 2017. *South European Society and Politics*, Cilt: 22, Sayı: 3, 303-326.
- Esen, B. ve Gümüşçü, Ş. (2018). Building a competitive authoritarian regime: State-business relations in the AKP's Turkey. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Cilt: 20, Sayı: 4, 349-372.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality, Volume 1: An Introduction*. New York: Pantheon Books.
- Foucault, M. (1982). The subject and power. *Critical Inquiry*, Cilt: 8, Sayı: 4, 777-795.
- Foucault, M. (2007). *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977-1978*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. (2008). *The Birth of Biopolitics: Lectures at the Collège de France, 1978-1979*. Londra: Palgrave Macmillan.
- Fraser, N. (2016). Contradictions of capital and care. *New Left Review*, Sayı: 100, 99-117.
- Fraser, N. (2017). The end of progressive neoliberalism. *Dissent*, Cilt: 64, Sayı: 2, 130-134.
- Fraser, N. (2024). *Yamyam Kapitalizm: Sistemimiz Demokrasiyi, Bakımı ve Gezegeni Nasıl Yutuyor?* (A. Çavdar, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Fraser, N. ve Jaeggi, R. (2023). *Kapitalizm: Eleştirel Teoride Bir Söyleşi* (O. Akınhay, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Golec de Zavala, A., Cichocka, A., Eidelson, R. ve Jayawickreme, N. (2009). Collective narcissism and its social consequences. *Journal of Personality and Social Psychology*, Cilt: 97, Sayı: 6, 1074-1096.
- Golec de Zavala, A., Dyduch-Hazar, K. ve Lantos, D. (2019). Collective narcissism: Political consequences of investing self-worth in the in-group's image. *Political Psychology*, Cilt: 40, Sayı: S1, 37-74.
- Goode, E., & Ben-Yehuda, N. (1994). Moral panics: Culture, politics, and social construction. *Annual Review of Sociology*, 20, 149-171.
- Gramsci, A. (1971). *Selections from the Prison Notebooks*. Londra: Lawrence & Wishart.
- Hall, S. (1980). Race, articulation and societies structured in dominance. UNESCO (Ed.), *Sociological Theories: Race and Colonialism* içinde. Paris: UNESCO, 305-345.
- Hall, S. (1988). *The Hard Road to Renewal: Thatcherism and the Crisis of the Left*. Londra: Verso.

- Hall, S., Critcher, C., Jefferson, T., Clarke, J. ve Roberts, B. (1978). *Policing the Crisis: Mugging, the State, and Law and Order*. Londra: Macmillan.
- Han, B.-C. (2015). *The Burnout Society*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Han, B.-C. (2017). *Psychopolitics: Neoliberalism and New Technologies of Power*. Londra: Verso.
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi* (A. Onacak, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Jessop, B. (2007a). *State Power: A Strategic-Relational Approach*. Cambridge: Polity Press.
- Jessop, B. (2007b). From micro-powers to governmentality: Foucault's work on statehood, state formation, statecraft and state power. *Political Geography*, Cilt: 26, Sayı: 1, 34-40.
- Kandiyoti, D. (2015). The gender wars in Turkey: A litmus test of democratization? *Open Democracy*, 30 Mart.
- Kandiyoti, D. (2016). Locating the politics of gender: Patriarchy, neo-liberal governance and violence in Turkey. *Research and Policy on Turkey*, Cilt: 1, Sayı: 2, 103-118.
- Lamont, M. (2018). "Addressing Recognition Gaps: Destigmatization and the Reduction of Inequality." *American Sociological Review*, 83(3), 419-444.
- Lasch, C. (1979). *The Culture of Narcissism: American Life in an Age of Diminishing Expectations*. New York: W. W. Norton.
- Lemke, T. (2001). "The Birth of Bio-Politics: Michel Foucault's Lecture at the Collège de France on Neo-Liberal Governmentality." *Economy and Society*, 30(2), 190-207.
- Mbembe, A. (2003). Necropolitics. *Public Culture*, Cilt: 15, Sayı: 1, 11-40.
- Miller, P. ve Rose, N. (1990). "Governing economic life", *Economy and Society*, 19:1, 1 – 31. DOI: 10.1080/030851490000000001
- Morozov, E. (2026). Tekno-Feodal Aklın Eleştirisi. E. Çoban, K. Öznur ve K. Kırmızısakal (Edl.), *Tekno Feodalizm içinde*. İstanbul: Telemak Yayınları.
- Munn, L. (2019). Alt-right pipeline: Individual journeys to extremism online. *First Monday*, Cilt: 24, Sayı: 6.
- Öniş, Z. ve Bakır, C. (2010). The regulatory state and Turkish banking reforms in the age of post-Washington consensus. *Development and Change*, Cilt: 41, Sayı: 1, 77-106.
- Özbudun, E. (2015). Turkey's judiciary and the drift toward competitive authoritarianism. *The International Spectator*, Cilt: 50, Sayı: 2, 42-55.

- Rose, N. (1993). "Government, Authority and Expertise in Advanced Liberalism." *Economy and Society*, 22(3), 283-299.
- Rottenberg, C. (2014). The rise of neoliberal feminism. *Cultural Studies*, Cilt: 28, Sayı: 3, 418-437.
- Scheppele, K. L. (2018). Autocratic legalism. *University of Chicago Law Review*, Cilt: 85, Sayı: 2, 545-583.
- Somer, M. (2016). Understanding Turkey's democratic breakdown: Old vs. new and indigenous vs. global authoritarianism. *Southeast European and Black Sea Studies*, Cilt: 16, Sayı: 4, 481-503.
- Tie, W. (2004). The psychic life of governmentality. *Culture, Theory and Critique*, Cilt: 45, Sayı: 2, 161-176.
- Toscano, A. (2023). *Geç Faşizm: Irk, Kapitalizm ve Kriz Siyaseti* (Ş. Oğuz, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınevi.
- Tuğal, C. (2013). *Pasif Devrim: İslami Muhalefetin Düzenle Bütünleşmesi* (F. B. Aydar, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tuğal, C. (2019). *Türkiye Modelinin Çöküşü: Arap Ayaklanmaları İslami Liberalizmi Nasıl Yıktı* (M. Öztürk, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Turam, B. (2008). Turkish women divided by politics. *International Feminist Journal of Politics*, Cilt: 10, Sayı: 4, 475-494.
- Wacquant, L. (2009). *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham, NC: Duke University Press.
- Yankaya, D. (2013). *Yeni İslami Burjuvazi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yarar, B. (2020). Neoliberal-neoconservative feminism(s) in Turkey: Politics of female bodies/subjectivities and the Justice and Development Party's turn to authoritarianism. *New Perspectives on Turkey*, Sayı: 63, 113-137.
- Yarar, B. (2026). AKP'nin Değişen Beden Politikaları: Neoliberalizmin Krizi, Pronatalist Biyopolitikalar ve Kadın Bedeni. *ODİTORYUM Eleştirel Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 8, 12-36.
- Yılmaz, Z. (2018). *Yeni Türkiye'nin Ruhu. Hınç, Tahakküm, Muhtaçlaştırma*. İstanbul: İletişim Yayınevi
- Yılmaz, İ. ve Bashirov, G. (2018). The AKP after 15 years: Emergence of Erdoganism in Turkey. *Third World Quarterly*, Cilt: 39, Sayı: 9, 1812-1830.

Haber Kaynakları:

- AA (Anadolu Ajansı). (14 Nisan 2026). Siverek'te okula düzenlenen silahlı saldırıda 16 kişi yaralandı. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/siverekte-okula-duzenlenen-silahli-saldirida-16-kisi-yaralandi/3904852>

- Bianet. (6 Mayıs 2025). Pınar Gültekin'i diri diri yakan katile Yargıtay'dan indirim onayı. <https://bianet.org/haber/pinar-gultekini-diri-diri-yakan-katile-yargitaydan-indirim-onayi-307152>
- Bianet. (17 Nisan 2026). Gülistan Doku soruşturması: Dönemin valisi Tuncay Sonel ve eski başhekim gözaltında. <https://bianet.org/haber/gulistan-doku-sorusturmasi-donemin-valisi-tuncay-sonel-ve-eski-bashekim-gozaltinda-318849>
- Bianet. (28 Temmuz 2026). Expanding Gülistan Doku murder investigation reveals network spanning state institutions. <https://bianet.org/haber/expanding-gulistan-doku-murder-investigation-reveals-network-spanning-state-institutions-321979>
- Cumhuriyet. (11 Ağustos 2025). AKP'li isim, şortlu kadına şiddeti destekledi. <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/akpli-isim-sortlu-kadina-siddeti-destekledi>
- Diken. (15 Eylül 2017). İkinci tahliye: Şort giyen kadına saldıran adam KHK'yla cezaevinden çıktı. <https://www.diken.com.tr/ikinci-tahliye-sort-giyen-kadina-saldiran-adam-khkyla-cezaevinden-cikti/>
- Ekmek ve Gül. (13 Kasım 2018). Ayşegül Terzi davasında karar! <https://ekmekvegul.net/gundem/aysegul-terzi-davasinda-karar>
- Ekmek ve Gül. (25 Mart 2022). Samuray kılıcıyla Başak'ın öldürülmesine ilişkin davada Savcı: Sanığın beyanlarına itibar edilemez. <https://ekmekvegul.net/gundem/samuray-kiliciyla-basakin-oldurulmesine-iliskin-davada-savci-sanigin-beyanlarina-itibar-edilemez>
- Hürriyet. (26 Temmuz 2026). Gülistan Doku cinayetinde şok iddia... Valinin eşinden talimat: 100 bini al cesedi göm. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/gulistan-doku-cinayetinde-sok-iddia-valinin-esinden-talimat-100-bini-al-cesedi-gom-43251888>
- Medyascope. (13 Ağustos 2024). Eskişehir'deki bıçaklı saldırı: Arda Küçük Yetim tutuklandı. <https://medyascope.tv/2024/08/13/eskisehirdeki-bicakli-saldiri-arda-kucukyetim-tutuklandi/>
- Medyascope. (17 Nisan 2026). Eski Tunceli Valisi Tuncay Sonel gözaltına alındı. <https://medyascope.tv/2026/04/17/eski-tunceli-valisi-tuncay-sonel-gozaltina-alindi/>
- Nefes. (15 Nisan 2026). Mersin ve Gaziantep'teki liselerde silahlı saldırı paniği. <https://www.nefes.com.tr/mersin-ve-gaziantepteki-liselerde-silahlisaldiri-panigi-118306>
- NTV Haber. (18 Nisan 2026). Gülistan Doku dosyası: Organize kötülük nasıl yapıldı?. <https://www.ntv.com.tr/gundem/gulistan-doku-dosyasi-organize-kotuluk-nasil-yapildi-1720588>

- Sabah. (16 Nisan 2026). SON DAKİKA... SABAH Gülistan Doku dosyasında gizli tanığın ifadesine ulaştı! Valinin oğlu öldürdü, koruması gömdü.
<https://www.sabah.com.tr/yasam/son-dakika-sabah-gulistan-doku-dosyasinda-gizli-tanigin-ifadesine-ulasti-uyusturucu-tecavuz-organize-cinayet-7564637>
- Sabah. (25 Temmuz 2026). SON DAKİKA... Gülistan Doku cinayeti dosyasında kan donduran ifade! Talimatı Handan Sonel verdi: 100 bini al... Cesedi yok et!. <https://www.sabah.com.tr/trend/galeri/yasam/son-dakika-gulistan-doku-cinayeti-dosyasinda-kan-donduran-ifade-talimati-handan-sonel-verdi-al-bu-100-bini-cesedi-yok-et>
- Sözcü. (21 Ekim 2019). Emine Bulut cinayeti kararında tartışma: Neden ağırlaştırılmış müebbet değil!
<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/emine-bulut-cinayeti-kararinda-tartisma-neden-agirlastirilmis-muebbet-degil-5402940/>
- T24. (2 Mart 2026). İstanbul'da lise öğrencisi 2 öğretmen ve 1 öğrenciyi bıçakladı. <https://t24.com.tr/gundem/istanbulda-lise-ogrencisi-2-ogretmen-ve-1-ogrenciyi-bicakladi,1303818>
- T24. (30 Haziran 2026). Eskişehir'de hücum yeleği giyip canlı yayında 5 kişiyi bıçaklayan saldırgan cezaevinde intihar etti.
<https://t24.com.tr/gundem/eskisehirde-hucum-yelegi-giyip-canli-yayinda-5-kisiyi-bicaklayan-saldirgan-cezaevinde-intihar-etti,1332649>
- TKDF (Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu). (2022). Pınar Gültekin Davası: Bu mu Adalet? <https://tkdf.org.tr/bizden-haberler/pinar-gultekin-davasi-bu-mu-adalet>

Diğer Kaynaklar:

- Habitat Derneği. (2026). Gençlerin yaşam memnuniyeti raporu.
- Hürriyet. (2026). 2026 Kahramanmaraş okul saldırısı haberleri.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (KCDP). (2024). *2024 Yılı Kadın Cinayetleri Raporu*. y.y.: KCDP.
- Resmî Gazete. (20 Mart 2021). Karar Sayısı: 3718.
- TEPAV. (2025). Güven Sak, uyuşturucu suçları ve gençlerin gelecek beklentisi üzerine rapor.
- TÜİK. (2025). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2024*.
- WOLA. (2026). *Unilateral U.S. Military Intervention to Remove Authoritarian Dictator Nicolas Maduro from Power Violates International Law*.